T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI SANATLAR ANABİLİM DALI
GRAFİK EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM I.KADEMEDEKİ ÖĞRENCİLERE OKUTULAN MASAL KİTAPLARINDAKİ İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ DENGE UNSURU VE SEÇİLEN 5 MASAL KİTABI ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zarife Tolunay KAYHAN

Ankara
Haziran, 2010

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI SANATLAR ANABİLİM DALI
GRAFİK EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM I.KADEMEDEKİ ÖĞRENCİLERE OKUTULAN MASAL KİTAPLARINDAKİ İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ DENGE UNSURU VE SEÇİLEN 5 MASAL KİTABI ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zarife Tolunay KAYHAN

Danışman: Prof. Ahmet ATAN

Ankara
Haziran, 2010

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI ÖRNEĞİ

Zarife Tolunay KAYHAN' ın ''İLKÖĞRETİM I.KADEMEDEKİ ÖĞRENCİLERE OKUTULAN MASAL KİTAPLARINDAKİ İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ DENGE UNSURU VE SEÇİLEN 5 MASAL KİTABI ÇÖZÜMLEMESİ'' başlıklı tezi……..tarihinde, jürimiz tarafından Uygulamalı Sanatlar Anabilim Dalı/ Grafik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı):	.....
Üye :	.....
Üye :	.....
Üye :	.....
Üye :	.....

ÖNSÖZ

İlköğretim düzeyindeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda kelimelerin ve cümlelerin yanında bulunan resimler birer illüstrasyondur. Yazılanlara açıklık getiren ve anlaşılırlığı arttıran illüstrasyonlar, çocukların okumaya olan ilgisini olumlu yönde etkiler ve sahip oldukları estetik duyguların gelişimine yardım ederek düşünme yetilerini kuvvetlendirir.

İlköğretim öğrencilerinin öğrenme sürecinde görsel unsurların olumlu katkısı bulunmaktadır. Bu nedenle öğrenciler için hazırlanan yazılı materyallerden kitaplar nitelik açısından uygun ölçütlere uymalıdır. Öğrenci merkezli eğitimi benimseyerek hazırlanmış ve öğrencilerin kendi farkındalıklarını sağlamalarına fırsat tanıyan yeni ilköğretim programlarında geliştirilen kitaplarda illüstrasyon ve tipografi çalışmalarında da farklılaşma görülmektedir. Resimler ve yazı ile desteklenen çalışmalarla öğrencinin yaş düzeyi de gözetilerek, uygun seçimler öncelikli olmuştur. Tipografi ve illüstrasyonun öneminden hareketle bu çalışmanın problem cümlesi ‘‘İlköğretim I. Kademedeki öğrencilere okutulan masal kitaplarındaki illüstrasyon ve tipografi denge unsuru ve seçilen 5 masal kitabı çözümlemesi’’ olarak belirlenmiştir.

I. Bölüm’de araştırmaya kaynaklık eden problem cümlesi açıklanarak, çalışmanın konusu, önemi, kapsamı, amacı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

II. Bölüm’de illüstrasyon, tipografi ve kitap sayfa tasarımında olması gereken özellikler bilgilendirmek amaçlı anlatılmıştır.

III. Bölüm’de ise araştırmada kullanılan çalışma yöntemi açıklanmıştır.

IV. Bölüm’de İlköğretim 7-9 yaş grubu çocuklar için hazırlanan kitaplarda kelimelerin ve cümlelerin yanında bulunan resimlerin birbiriyle olan denge unsuru çözümlenmiş ve yapılan bu çözümleme sonucuna dair yorumlar yer almıştır.

V. Bölüm’de araştırma sonuçlarına dayalı olarak öğretmen ve öğrenciye yönelik öneriler yer almaktadır. Çalışmada faydalanılan eserler, kaynakça bölümünde verilmiştir.

Çalışmama sabırla ve özveri ile yardım etme arzusuyla destek veren aileme, danışman hocam Prof. Ahmet ATAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Ankara 2010 Zarife Tolunay KAYHAN

ÖZET

İLKÖĞRETİM I.KADEMEDEKİ ÖĞRENCİLERE OKUTULAN MASAL KİTAPLARINDAKİ İLLÜSTRASYON VE TİPOGRAFİ DENGE UNSURU VE SEÇİLEN 5 MASAL KİTABI ÇÖZÜMLEMESİ

KAYHAN, Zarife Tolunay
Yüksek Lisans, Grafik Eğitimi AnaBilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Ahmet ATAN
Haziran 2010,

Bu araştırmada ilköğretim okullarının I. Kademesinde okuyan 7–9 yaş grubundaki öğrenciler için hazırlanan masal kitaplarındaki illüstrasyon ve tipografi öğelerinin masal kitabı formatına uygunluğunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, ilköğretim öğrencileri için hazırlanan kitaplar arasından tesadüfi olarak 5 masal kitabı örneğinin seçilerek bu kitapların tipografi ve illüstrasyon kriterlerine dayalı çözümlenmesi yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda incelenen kitapların resimlemesinde gerçek yaşamdan karakterlere yer verildiği, abartıdan uzak anlatım sağlandığı görülmüştür. Kitaplarda karakterlerin çocuklara model olabilecek şekilde betimlendiği görülmektedir. Karakterlerin toplumun ilerlemesi ve gelişmesi için çaba sarf eden ve başarılı olmuş kişiler olması çocukların öz benliklerini tanımalarına ve güven duymalarına sağlamak amaçlıdır.

Kitap yazıları sade ve anlaşılır dilde yazılmış; çocukların ilk kez karşılaşabileceği sözcüklere fazla yer verilmemiştir. Kitap sayfasında resimler, sayfada boşluk-doluluk gözetilerek orantılı şekilde yerleştirilerek bütünlük sağlanmıştır, görsel unsurların yazı ile tamamlayıcılığı öğrenme–öğretme sürecini daha canlı ve ilgi çekici hale getirmiş aynı zamanda algıyı kolaylaştırmıştır.

Estetik kaygı düşünülerek, yalınlık sağlanmış, açık ve net ifadelere yer verilmiş, resimlerin kullanımı yazı ile birlikte olmuştur. Her resmin yazısı birbiri ile ilişkili verilerek anlatım kopukluğunun önüne geçilmiştir. İşlenen konular etik değerler 7–9 yaş grubunun gelişim düzeyine uygun olarak tasarlanmış ve değerlerin çocuklar için ayırt ediciliği göz önünde bulundurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Kitapları, İllüstrasyon, Tipografi, İlköğretim 7–9 yaş Grubundaki Öğrenciler

SUMMARY

ILLUSTRATION AND TYPOGRAPHY BALANCE COMPONENT
IN FAIRYTALES THAT ARE TAUGHT TO THE STUDENTS
IN PRIMARY SCHOOLS AND ANALYSISES OF FIVE
CHOOSEN FAIRYTALE

KAYHAN, Zarife Tolunay
Graduate Student, Master of Graphic Education Discipline
Thesis Advisor: Prof. Ahmet ATAN
June 2010,

This study aims at analyzing the conformity of the elements of illustration and typography in the story books prepared fort he children of 7-9 age group in the 1 class of the primary schools to the format of story books.

5 story books were randomly selected fort he study among the books prepared fort he primary schools students and analyzed in terms of the typography and illustration criteria.

The story books were analyzed in terms of the requirements concerning the illustration techniques typography features used in the literature and requirements concerning the design of book pages.

At the end of the study, books illustrated by characters from real life, without exaggeration. It can be seen that, the characters in the books were explained as easily modelling by children. Since the characters are represents our society, it makes possible to.

Texts in the books was written in a basic and easily understanding way, excluding difficult and first met words by children. Illustrations on the book pages drawed out, taking into account the pages status, proportionally.

Keeping in mind the esthetical cares, clear and basic explainations were used, illustrations were integrated with texts, subjects were selected taking into account the ethical values and suitable for growing level 7-9 years old children

Key Words: Child Books, 7- 9 years old children, typography, that educated primary school.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Jüri Üyelerinin İmza Sayfası…….iii

Ön Söz…….....iv

Özet…….....v

Abstract……...vi

İçindekiler……...…...vii

1. GİRİŞ……...…….....…...…….....1

1.1. Problem…….....…….…….....1

1.2. Araştırmanın Amacı …….....3

1.3. Araştırmanın Önemi……...….....4

1.4. Varsayımlar……...…..5

1.5.Sınırlılıklar……..……..…….....5

2. İLLÜSTRASYON, GRAFİK TASARIM, KİTAP SAYFA TASARIMI……....…....6

2.1. İllüstrasyon ile İlgili Tanımlar…….……..…….....…....6

2.2. İllüstrasyonun Tarihi Gelişimi …….....7

2.3. İllüstrasyonun Kullanım Alanları……...…….....8

2.3.1. Reklam İllüstrasyonları……...…...…….8

2.3.2. Yayın İllüstrasyonları……...…….…9

2.3.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar…….....…9

2.4. İllüstrasyonlarda Kullanılan Teknikler…….……..…....…9

2.4.1. Kurşun Kalem ve Kuruboya Teknikleri……...…..…...…….10

2.4.2. Mürekkeple Çizim Teknikleri…….…….....…10

2.4.3. Keçeli Kalem ve Marker Teknikleri...……...……10

2.4.4. Suluboya ve Anilin Teknikleri……...…….11

2.4.5. Guaj ve Tempera Teknikleri…….……....11

2.4.6. Akrilik Boya Teknikleri…….…….....…….11

2.4.7. Püskürtme Teknikleri…….....…….……...…….11

2.4.8. Dijital İllüstrasyon(Bilgisayar İllüstrasyonu) ….....…..……...…….12

2.5. Bir İllüstrasyonda Olması Gereken Fiziki Elemanlar…….....…..13

2.5.1. Çizgi..…...……..….....….....……13

2.5.2. Renk..…...……..….....….....……13

2.5.1.2 Renklerin Kişide Uyandırdıkları Psikolojik Etkiler...……...…14

2.5.3. Ton..…...……..….....….....…….....……15

2.7. İllüstrasyonların Resimlenmesinde Dikkat Edilecek Hususlar…….…...…..15

2.8.GRAFİK TASARIM ……...…….....……..……..17

2.8.1. Tasarım Nedir?..... 17

2.8.2. Tasarım İlkeleri…….…….....19

2.8.3. Tasarımın Görselleştirilmesi…….....…….....….21

2.8.4. Çocuk Kitaplarında Grafik Tasarım.....…….....….21

2.8.5. Grafik Tasarımda Tipografi…….....…….....22

2.8.6. Tipografinin Kapsamı…….....…….…….....25

2.8.7. Tipografik İletişim…….....…….…….....26

2.8.8. Yaratıcı Tipografi…….....…….....27

2.9. KİTAP SAYFA TASARIMI…….....…….…….…30

2.9.1. Kitap ve Çocuk…….....32

2.9.2. İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sanat Elemanlarına Yaklaşımları...33

2.9.3. Çocuğun Çizgisel Gelişim Basamakları…….....……..34

2.9.4. Çocuğun İlgisini Çeken Kitap Türleri…….....……...…37

2.9.5. Masallar…….....…….…….....….38

2.9.6. Resimleme, içerik ve Tasarım Açısından Çocuk Kitapları……..…….38

2.9.7. Türkiye'de Resimli Çocuk Kitaplarının Gelişimi……..…….....…….47

2.10. TALİM VE TERBİYE KURULUNUN DERS KİTAPLARININ NİTELİKLERİ VE İNCELENMESİ İLE DERS KİTAPLARININ HAZIRLANMASI, İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK ÖLÇÜTLER…..…..54

3. YÖNTEM…….....…….....…….…….58

3.1.Araştırmanın Modeli…….....58

3.2.Evren ve Örneklem…….....58

3.3. Verilerin Toplanması…….....58

4. SONUÇLARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ…….....59

4.1. Masal Kitaplarının İllüstrasyon Öğeleri Açısından İncelenmesi……...59

4.1.1. Renk Seçimlerine Göre İncelenmesi.....…….....…….60

4.1.2. Ton ve Doku Değerlerine Göre İncelenmesi.....…….....…...60

4.1.3. İllüstrasyon Öğelerinin Teknik Çeşitliliğine Göre İncelenmesi…….....61

4.1.4. Çocuk Kitaplarındaki Konu Seçimine Göre İncelenmesi……..….61

4.2. İlköğretim Okulları I.kademedeki Öğrencilerin Seçtikleri Masal Kitaplarında Grafik Tasarım Elemanları Açısından Bütünlüğünün İncelenmesi.....63

4.2.1. Tipografi Öğelerinin Kullanılışı Açısından İncelenmesi.....64

4.2.2. Sayfa Düzeni Açısından İncelenmesi 65

4.2.3. Okutulan Masal Kitaplarının Öğrencilerin Yaş Grubuna Uygunluğu Açısından İncelenmesi ……..……..…..66

4.2.4. Masal Kitaplarının MEB'nın Talim ve Terbiye Kurulunca Hazırlanan

Kriterlere Uygunluğu Açısından Diğer Masal Kitaplarından anlamlı bir şekilde farklılaşma olup olmadığı açısından incelenmesi…..…….……...67

4.3. İlköğretim Düzeyinde Öğrenim Gören 7–9 Yaş Grubu Öğrenciler İçin Seviyeye Uygun Hazırlanan Masal Kitaplarının İllüstrasyon ve Tipografi Düzenlerindeki Uyumu Arasında Anlamlı Bir İlişkinin olup olmadığı Açısından incelenmesi……68

5. ÖNERİLER…….....…….....…71

5.1.Öğretmenlere Yönelik Öneriler……..…...…….....71

5.2. Aileye Yönelik Öneriler…….…….....72

6. KAYNAKÇA…….....73

7. EKLER…….....75

EK. 1. MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ.....76

EK. 2. MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ……...77

EK. 3. MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ.....78

EK. 4. MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ……...79

EK. 5. MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ……...80

EK. 6. YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ.....81

EK. 7. YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ.....82

EK. 8. YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ.....83

EK. 9. YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ.....84

EK. 10. YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ.....85

EK. 11. SEVGİ VE YUNUS EMRE…….....86

EK. 12. SEVGİ VE YUNUS EMRE…….....87

EK. 13. SEVGİ VE YUNUS EMRE…….....88

EK. 14. SEVGİ VE YUNUS EMRE…….....89

EK. 15. SEVGİ VE YUNUS EMRE…….....90

EK. 16. KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN…….....91

EK. 17. KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN…….....92

EK. 18. KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN…….....93

EK. 19. KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN…….....94

EK. 20. KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN…….....95

EK. 21. ÖĞRENME VE MARİE CURİE……..…….....96

EK. 22. ÖĞRENME VE MARİE CURİE……..…….....97

EK. 23. ÖĞRENME VE MARİE CURİE……..…….....98

EK. 24. ÖĞRENME VE MARİE CURİE……..…….....99

EK. 25. ÖĞRENME VE MARİE CURİE……..…….....100

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın çıkış noktasına kaynaklık eden giriş bölümü, problem cümlesi ile ilişkilendirilmiş literatür taraması, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlar belirtilmektedir.

Bireyin toplum içinde kendine olan güveni yaşamdaki tercihlerine yansımaktadır. Yaşamdaki amaçları için kendine bir yol belirleyen birey, bu amaçlarına ulaşmada doğru yönelimleri eğitim ortamlarında kazanmaktadır. Eğitim, insanın doğuştan getirdiği potansiyelini şekillendiren ve ileri adım atmasında daima olumlu katkı sağlayan, yaratıcılığını geliştirmesine, hedeflerine ulaşmada özgüven kazandırma amacı ile örtüşmektedir. Dolayısıyla bireyin çevresini tanıma ve anlamada öncelikle gözlemleri, bu gözlemler sonucu olayları düşünme, sonuç çıkarma, içselleştirme yoluyla, süreç sonunda kazanım sağlama yetisi önemlidir. Bu bağlamda eğitim ortamlarında yaş düzeyi ve bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması önem arz eder.

Öğrencinin eğitim ortamında karşılaşacağı materyaller onu yaşama hazırlayıcı ve geliştirici nitelikte olmalıdır. Özellikle ders kitapları ve yazılı materyaller dışında zengin bir eğitim ortamında öğrenim gören öğrenciler; araştırma ve sorgulama becerilerini geliştirirler.

Toplum devamını sağlayacak olan yeni nesilleri, duyarlı sanatsal yaratıcılığının farkında olan yeteneklerini ve becerilerini geliştirmeye açık, farklı düşüncelere hoşgörülü, sanata ve sanatçıya saygılı olma özellikleri kazandırılmalıdır. Bu durumu gerçekleştirebilmek ise eğitim ortamlarında sanat bilincinin olumlu işlenmesiyle mümkündür.

1.1. Problem

İnsanın içinde yaşadığı çağa uyum sağlaması için değişimlere açık olması ve kendinden sonraki nesillere de yeniliklerle buluşma fırsatını sağlaması önemlidir. Değişimlerin olumlu katkı sağlaması yaşama geçirilmesi için geçmişe bağlı, kültürel değerlerini benimsemiş nesiller yetiştirilmesi, eğitim-öğretim açısından göz önünde bulundurulması gereken bir hedef olmalıdır. Çünkü çocuklar eğitim-öğretim

ortamlarında geçmişe dayalı kültürel birikimlerini kazanırlar. Bu nedenle eğitim-öğretim kurumlarının öğrencilere daha yaratıcı, çağa ve içinde bulunulan koşullara uyum sağlayan, niteliklerin farkında olan, sorunlarla başa çıkma becerisi kazandırmada yardımcı olması koşuluyla kültürel ve akademik bilgilerle donatılmış olması zorunludur. Bu niteliklerin sağlanmasında edebi eserlerin etkisi büyüktür. Masal kitapları da bu edebi eserlerin içerisinde yaratıcılığı geliştirme ve hayal gücünün zenginleşmesine olan katkısı ile önemli bir yere sahiptir.

İlköğretim bireyin yaşamının her aşamasında üstleneceği görev ve sorumluluklar için hazırlanmasına temel oluşturan bir öğretim kademesidir. Birey, gelişen ve değişen teknolojiyi eğitim-öğretim ortamında farkındalık sürecini yaşayarak uyum sağlamada aktif olarak katılım gösterip özgüven sahibi olur. Düşünürken hayalinde canlandırdığı öğeleri tasarlayan, yaşama geçiren ve estetik bakış açısını geliştiren bireyler öğrenmekten haz alırlar. Çünkü neyi öğreneceğinin yanı sıra nasıl öğreneceği konusunda da deneyim sahibi olur.

İlköğretim öğrencileri için öğrenme sürecinde görsel öğelerin azımsanmayacak düzeyde olumlu katkısı vardır. Kazandırılmak istenen becerilerin nasıl verileceği konusunda özellikle kitapların görsel tasarımına, kullanışına ve içeriğine bütün olarak bakmak gereklidir. Bu nedenle öğrenciler için hazırlanan yazılı materyaller kitaplar nitelik açısından ölçütlere uygun olmalıdır.

Yeni ilköğretim programları da öğrenci merkezli eğitimi benimseyerek hazırlanmış ve öğrencilerin kendi farkındalıklarını sağlamalarına fırsat tanımıştır. Bu şekilde geliştirilen yeni ilköğretim kitaplarındaki illüstrasyon ve tipografi çalışmalarının da incelenmesi önemlidir. Resimler ve yazı ile desteklenen çalışmalarda öğrencinin yaş düzeyi de gözetilerek uygun seçimler öncelikli olmuştur. Bu düşünceden hareketle çalışmanın araştırma cümlesi İlköğretim I. Kademedeki öğrencilere okutulan masal kitaplarındaki illüstrasyon ve tipografi denge unsuru ve seçilen 5 masal kitabı çözümlemesi olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Genel Amaçlar:

Araştırmanın genel amacını, ilköğretim okullarının I. Kademesinde okuyan 7–9 yaşındaki öğrenciler için hazırlanan masal kitaplarındaki illüstrasyon ve tipografi ögelerinin masal kitabı formatına uygunluğunun incelenerek; seçilen 5 masal kitabının tipografi ve illüstrasyon öğelerine uygun olup olmadığının belirlenmesi oluşturmaktadır.

Alt Amaçlar:

Genel amaca bağlı olarak araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

1) İlköğretim okulları I. Kademede okuyan 7–9 yaş öğrencileri masal kitaplarının illüstrasyon öğesi

—Renk Seçimlerine,

—Ton ve doku değerlerine,

—İllüstrasyon ögelerinin teknik çeşitliliğine,

—Masal kitaplarındaki konu seçimine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

2) İlköğretim okulları I.kademedeki öğrencilerin seçtikleri masal kitaplarında

—Grafik Tasarım Elemanları açısından bütünlüğü,

—Tipografi ögelerinde,

—Sayfa düzeni ,

—Okutulan masalın öğrencilerin yaş grubuna uygunluğu,

—Okutulan masal kitaplarının MEB'nın Talim ve Terbiye Kurulu tarafından uygunluğu açısından diğer masal kitapları göz önünde bulundurulunca anlamlı bir şekilde farklılaşma var mıdır?

3) İlköğretim okulları I.kademede okuyan 7 – 9 yaş öğrencilere okutulan masal kitaplarının illüstrasyon ve tipografi düzenlerindeki uyum arasında çocukların anlayabileceği anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Tasarım çalışmalarında konu tek başına hiç bir şey ifade etmez. Ancak sonuca ulaşmak için öz ve biçim ilişkisini ortaya çıkaracak olan öğe, konudur.

> İnsanın yaşadığı ortamda tüm olay ve varlıklar tasarım için bir konu oluşturabilir. Tarih boyunca konular insanoğlunun kendi yarattığı efsaneler, mitolojik öyküler, dinsel semboller ve toplumlararası, sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler, sanatsal tasarımın asıl kaynağı olmuştur. (Sümer, 1972)

Tasarımda konu sanatçının düşünce (tasarımlama) safhasında ortaya koyduğu fikirler dizgesi olarak da kabul edilebilir. Tasarımın bir amaca hizmet etmesi esas olduğuna göre önce tasarıma esas teşkil eden konunun iyice programlanması gerekmektedir.

Çocuğa hitab eden kitapların konuları dikkatli seçilmelidir. Çünkü çocuk, kahramanlardan ya da gördüğü karakterlerden etkilenir. Sevgi, şefkat, insaniyet içeren konuların seçilmesi önemlidir. Güçlü, zalim, her şeye gücü yeten doğaüstü varlıkları anlatan kitaplar, çocuğu olumsuz etkiler, kişilik gelişimine olumsuz etki yapar. Çocuk kitaplarında kullanılan illüstrasyonlar, negatif duygular aşılamamalıdır.

Çocuğun kendisinin önemsendiğini ve dikkate alındığını hissettiren, özenli ve çocuğun dünyasındaki imgelerle oluşturulmuş olmalıdır. Sıradan öylesine yapılmış bir illüstrasyonu çocuk hemen fark eder. Sonrasında kitabın çekiciliği kaybolur. Neşeli, sevecen ve pozitif duyguları yansıtan, biçimler, formlar, çocuğun okurken eğlenmesini sağlar. Kitapta kullanılan figürler, hayallerini süsleyerek, çocuğun dostu olur. Böylece verilmek istenen mesaj çocuğa ulaşmış olur.

> Çocuğa, kitap seçerken yaş gurubu, ilgi düzeyi, sosyal ve kültürel birikimleri de göz önünde tutulmalıdır. 7 – 9 yaş çocuk hayali ve gerçek üstü nitelikteki masal ve hikâyeleri tercih eder. Kitabın içeriğinde çocuklar eğlence olmasını ister. Bu tür komik öğelere de yer verilmelidir. Resimlerin, büyük ayrıntısız olması çocuğun daha iyi algılaması ve dikkat çekmesi açısından önemlidir. Kitabın dilinin yalın olması da çok önemlidir. Doğru ve kesin iletişimin sağlanması için, ağır bir dil kullanımına girilmemelidir. İllüstrasyonlarda fazla ayrıntı çocuğun dikkatinin dağılmasına sebep olur. İlkokula yeni başlayan bir çocuk, kitabında iri puntoda bir yazı ister. 8 yaşında okuma ilgisinde cinsiyet faktörü de önemli rol oynar. (Kangel, 1994, S.56)

Masallar, didaktik yönüyle çocuğun dünyasına yeni boyut kazandırmaktadır. Masal kahramanlarının tasvir edildiği resimsel ifadeyle de çocuğun dünyasında gelişme, değişme ve zenginleşme olmaktadır. Çocuk ilk masal ile tanışır, anlatımsal olarak anlatılanları anlayabilir. Görsel olarak ifadenin netliği yakalanmalı ki çocuk, doğruyu anlamalı hatta anladığı şeyden zevk de almalıdır. Yapılan bu araştırmada, çocuğun tanıştığı masal kitaplarının anladığını kavrama ve anlamlandırma yetisine ulaşmasına nasıl yardımcı olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Ayrıca; okutulan masal kitaplarının MEB Talim ve Terbiye Kuruluna uygunluğu göz önünde bulundurularak çocuk kitaplarındaki farklılıklarının hangi hususlara göre değerlendirildiğine yönelik belirlemeler yapılmıştır.

1.4. Varsayımlar

—Bu araştırmada tipografi ve illüstrasyon denge unsurunu öğrenmek amacıyla incelenen 5 (beş) adet masal kitabının ilköğretim düzeyindeki öğrencilere uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

—Bu araştırma İlköğretim I. Kademedeki öğrenciler için hazırlanan 7–9 yaş çocuk kitapları ile sınırlıdır.

—Araştırma ilköğretim I. kademe öğrencileri için hazırlanan masal kitaplarından tesadüfî olarak seçilen beş tanesi ile sınırlıdır.

2. İLLÜSTRASYON, GRAFİK TASARIM, KİTAP SAYFA TASARIMI

2.1. İllüstrasyon ile İlgili Tanımlar

İllüstrasyon bir olayın veya konu olarak ele aldığımız bir problemin yorumunu yapmanın yanında bir hikâyenin resmini yapan ve hikâyedeki bir olay resimleyen sözel unsurları görsel olarak betimleyendir.

> "Kitap resmi" olarak da bilinir. TEZHİP ve KİTAP BEZEME" den farklı olarak yazılı bir metnin anlamını genişletmek, ona açıklık getirmek ya da metni daha ilginç kılmak için kullanılan resim ya da oyma mühendislik ve mimarlık dallarında tasarımları açıklamada kullanılan ve sanat değeri taşıyan çizimlerde illüstrasyon kapsamına girer. (Öncü, 1994)

Ayrıca illüstrasyon için herhangi bir konuyu yazı eşliğinde resimleme veya yazılı bir metne uygun kompozisyon oluşturmaktadır da diyebiliriz.

''Görsel iletişimin hemen hemen bütün alanlarında kullanılan illüstrasyon farklı dil, ırk ve kültürden insanların herhangi bir açıklamaya ihtiyaç duymadan anlam çıkarabileceği bir görsel dildir'' (Keş, 2001).

İllüstrasyonda amaç; bir fikri oluşturarak bunu ihtiyaca uygun olarak anlatmaktır.

İllüstrasyon konusunda, ülkemizde çalışan sanatçılarımızdan bir çoğunun bağlı bulunduğu "İllüstratörler Derneği"ne üye olan sanatçılarımızın yapmış oldukları tanımlar vardır ki bunlardan Bülent Erkmen'in 1973 yılında yaptığı tanımda;

"Bir konunun, bir fikrin ya da bir olayın resmini yapma ya da fotoğrafını çekme yoluyla resimlenmesidir".

Metin Sözen'in 1986 yılında yaptığı tanım ise;

"İllüstrasyon, belli bir temanın plastik ve pratik açıdan dile getirisi" şeklindedir.

İllüstrasyonun tanımını bu örneklerle çoğaltmak mümkündür. Resimleme anlamına gelen illüstrasyonda genellikle konunun anlatılması amaçlandığından, en büyük özelliklerinden biride işlevselliğidir. Sanatçı tasarım ve teknikte sınırsız özgürlüğe sahiptir. Konu ağır basmaktadır. Fakat konuda anlatım sınırlılığını da aklından çıkarmamalıdır.

Farklı çağlarda farklı amaçlar için kullanılan illüstrasyon günümüze gelinceye kadar iletişimi sağlayan kültürler arası dil olma özelliğini hiç yitirmemiştir

2.2. İllüstrasyonun Tarihi Gelişimi

İllüstrasyonun ilk ortaya çıkışına, mağara duvar resimleri de örnek gösterilir. Bunun en büyük ve en önemli sebebi, bu resimlerin illüstrasyonda da var olan işlevsellik özelliğidir.

Ancak kimi sanat tarihçileri, illüstrasyonun tarihi başlangıcını resimli kitapların ilk ortaya çıkışıyla bağdaştırırlar.

Çağdaş illüstrasyon; kökler, renkli resimler ve harflerle bezenmiş ve el yazmalarıyla hazırlanmış antik rub parçalarıdır. Mısır'ın "Saler Kitabı" korunabilmiş en iyi bilinen örnektir.

Roma'dan bu güne kadar pek az örnek kalabilmiştir. "Milano İliadası" ve "Vatikan Virgili" her iki klasik metin M.S. IV. yüzyıla aittir. O tarihten sonra illüstrasyon büyük gelişme göstermiştir.

Basılı en eski illüstrasyon örneği ve geçmişi icatlarla dolu Çin'dedir. Holo Bıtıslı Museum'da sergilenen "Elmas Sutra" adıyla anılan rulo üzerindeki eser M.S. 68 yılına aittir.

Batıda 14. yüzyılın sonlarına doğru, 15. yüzyıllara kadar kitap illüstrasyonlarına rastlanmamıştır.

Eski Yunan'da ise kitaplar hiç resimlenmemiş, fakat süslemelere yer verilmiştir. Kitabın bugünkü şekli tüm anlamıyla Hıristiyanlığın yayılmasıyla başlamıştır.

10. yüzyılda doğudan getirilen ağaç suma tekniği 15. yüzyılda kitapların basımında kullanılmış ve böylece çizilen kitaplar yavaş yavaş tarih içinde yerini almaya başlamıştır.

‘’17. yüzyılda bakır gravürün başlamasıyla ağaç oyma gerileme gösterir. 1811 başlarında taşbaskısı çıkması ve gelişmesiyle oyma, kazma ve asitlendirme gibi zor teknikler ortadan kalktı’’ (Maden, S.59) .

> 19. yüzyıl sonlarında fotoğraf tekniğinin bulunması, ofset ve klişelerin teknik olarak ilerlemesi, basım araçlarındaki çoğalma ve sınırsız reprodüksiyon olanakları, sanatçının daha da özgürleşmesini, illüstrasyonda sınırsız teknik ve boyama imkanlarını kullanmasını sağladı (Aslıer, 1983, s.29).

Yakın tarihimize baktığımızda, İnap Hulusi, Münif Fehim, Mithat Özar gibi, şimdi ise Mengü Ertel, Sait Maden, Yurdaer Altuntaş, Aydın Erkmen vb. sanatçılarımız, grafik ürünlerinde inanılmaz ölçüde, baş yazı, reklamlar, afiş, ambalaj, kitap kapakları, çocuk kitapları, kutlama kartları, takvim ve dergi, broşürler, basın ilanları, çıkartma ve etiketler, CD kapakları gibi alanlarda illüstrasyon çalışmalarıyla başarılı örnekler vermişlerdir.

2.3. İllüstrasyonun Kullanım Alanları

İllüstrasyonlar, kullanım alanları açısından üç grupta toplanabilir:

2.3.1. Reklam İllüstrasyonları

Bir ürün ya da hizmeti tanıtmak amacıyla yapılan bu tür çalışmalarda ayrıntı ön plandadır. Sinema, tiyatro, konser afişleri, kaset ve CD kapakları, turistik ilanlar, besin ambalajları, basın ilanları takvimler ve tebrikler kartları, çıkartma ve etiketler, reklâm illüstrasyonlarında uygulama alanları arasındadır. Moda illüstrasyonları da reklâm illüstrasyonu içerisinde yer alır.

Reklam illüstrasyonlarında kullanılan resim dikkatle seçilir ve güçlü bir hayal gücünün üretimi ,büyük bir işin planlanması sonucu gerçekleştirilir.

Görüntü 1- Reklam İllüstrasyonu

2.3.2. Yayın İllüstrasyonları

Yayın illüstrasyonları gazete, dergi, kitap ve ansiklopedilerdeki makale, haber, öykü, roman, şiir ve açıklamalara eşlik eder. İllüstratör üzerinde çalışacağı konu metninin içeriğini bilmeli, metindeki mesaj ve duyguyu resim diline aktarabilmelidir.

Görüntü 2- Yayın İllüstrasyonu

2.3.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar

Botanik, tıp, zooloji, mekanik, jeoloji gibi uzmanlık alanları için öğretici ve tanımlayıcı amaçlarla yapılan ayrıntılı illüstrasyonlar bu grupta toplanabilir İllüstrasyonlar içinde daha önemli olanı vurgulamak için gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine başvurarak, bir fotoğraf makinesinden daha fazlasını yapmayı hedefler.

2.4. İllüstrasyonlarda Kullanılan Teknikler

İllüstrasyonun bir sanat olarak kabul edilinceye kadar birçok yöntem ve teknik kullanılmıştır. Bunlar gravür, taşbaskı, porselen veya ağaç baskı resimlerdir. Son yıllarda boyama ve illüstrasyon arasında estetik açısından herhangi bir farklılık olmadığı da bilinen bir gerçektir.

Kağıt, fırça, maket bıçağı, slayt projektörü, cetveller, sabitleştirici spreyler, seloteyp, kağıtların yanı sıra kurşun kalem ve kuru boya, mürekkep ve mürekkebi

kullanılan araçlar, keçeli kalem ve marker kalem, suluboya, anilin, guaj, akrilik, tempera boyaları ile illüstrasyon çalışmalarında yararlanılacak çalışmalar yapılmaktadır. Kolaj ve bilgisayar teknikleri de unutulmamalıdır.

2.4.1. Kurşun Kalem ve Kuruboya Teknikleri

Kurşunkalem en eski, en ucuz, en yaygın çizim ve yazı aracıdır. Biçim, kompozisyon araştırmalarında, esnek çalışma olanağı sağlamanın yanı sıra derecelerine göre kontur, çizim, ayrıntıları da değişik sonuçlar verir. İllüstratörlerde ön çizimlerde kullanırlar.

Kuru boyada ve kurşunkalem çalışmalarında benzer teknikler kullanılır. Kuru boya istenilen renk değeri elde edilinceye kadar aynı yüzey üzerinde aşama aşama uygulanabilir. Kuru boyalar, taslaktan çok illüstrasyon çalışmaları için idealdir.

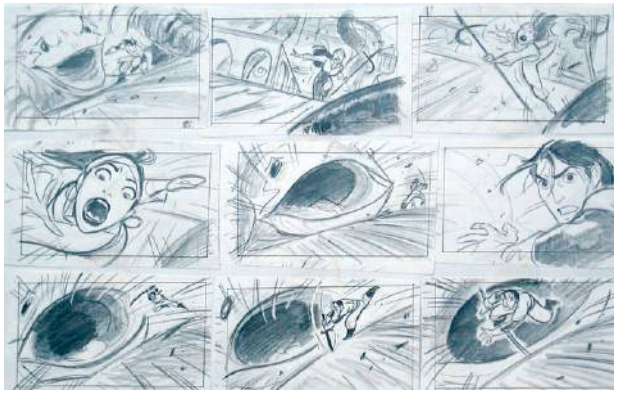

Görüntü 3 – Kurşun kalem Tekniği

2.4.2. Mürekkeple Çizim Teknikleri

Çizgi ile yapılan illüstrasyonlarda; tarama ucu ve rapido gibi araçlardan yararlanılır. Sanatçıların temel malzemesi olan tarama ucu ile farklı çizgiler elde edilir. Rapido; işlek çalışmaya elverişli olmadığından taslak çalışmalarında tercih edilmez, buna karşın noktalama ve çizgi gibi illüstrasyonlarda iyi sonuç verir.

2.4.3. Keçeli Kalem ve Marker Teknikleri

Keçeli kalem ve marker günümüzde kullanılan en yaygın taslak malzemeleridir. Hızlı çalışmaya elverişli olduklarından özellikle reklâm ve moda

sektöründe tercih edilir. Uçları keçe ya da cam elyafından yapılır, çabuk kurur; kuruboya, toz pastel, guaj gibi malzemelerle birlikte kullanılabilir.

2.4.4. Suluboya ve Anilin Teknikleri

Suluboyalar tablet olarak ya da tüpte bulunurlar. Saydam örtücü olarak kullanılabilir. Suluboyanın en büyük özelliği, renklerin saydam ve canlı kullanımıdır. Boyamaya açık tonlarla başlanır, renkler gerekli bölgelerde katmanlar halinde sürülerek güçlendirilir ya da koyulaştırılır.

Görüntü 4 – Suluboya Tekniği

2.4.5. Guaj ve Tempera Teknikleri

"Tempera", "Paste Colour" gibi adlarla anılan bütün boya türleri guaj kategorisi içinde yer alır. Guaj suyla eritilerek inceltilir ve kuruduktan sonra suyla çözülebilir. Örtücü özelliği olduğu gibi sulandıkça suluboya gibi kullanılır.

2.4.6. Akrilik Boya Teknikleri

Akrilik boya, illüstratör tarafından yaygın kullanılan, üstün özelliklere sahip tekniktir. Çabuk kurur ve kuruduğunda sudan etkilenmez. Suluboya gibi saydam, guaj gibi örtücü; ya da yağlıboya gibi kalın tabakalar halinde kullanılabilir.

2.4.7. Püskürtme Teknikleri

İllüstrasyon ve fotoğraf çalışmalarında püskürtme tekniklerinden yararlanılan sıvı ya da sonradan inceltilmiş boyaları hava kompresörleri ya da sıkıştırılmış hava

tüpleri ile iki ve üç boyutlu yüzeyler üzerinde aktarmada kullanılan kalem ya da tabanca biçiminde araçlardan oluşur.

Günümüzde kullanılan illüstrasyon tekniklerinde tasarımcılar yaptıkları çalışmaların görselliğini arttırmak, ifadeyi güçlendirmek için kullanmışlardır.

2.4.8. Dijital İllüstrasyon (Bilgisayar İllüstrasyonu)

Bilgisayar illüstrasyonu veya dijital illüstrasyon, tamamen dijital araçların bünyesi altında yapılan ve tablet, mouse gibi sanatçının kontrolü altında olan ve kendi hünerini kullandığı bazı yönlendirici cihazlar kullanarak oluşturulan görsellerdir. Tasarımcı, dijital illüstrasyonu hazırlamadan önce eskizlerini yapar, bunları scanner ile dijital ortama geçirir, ya da direk olarak tablet üzerinde çizerek, bu programlar illüstrasyonunu oluşturur. Sanatçının bir bilgisayar kullanarak yarattığı matematiksel modeller olan ‘’bilgisayarca oluşturulan sanat’’ ’tan ayrılır.

Dijital illüstrasyon için kullanılan iki ana araç vardır. Piksel (Bitmap) ve vektör. Piksel programlarının en ünlüleri, Photoshop, Painter ve Paintshop Pro’dur. Vektör programlarının en ünlüleri ise Freehand ve Illustrator’dur. Piksel veya vektör seçimi illüstrasyonun kullanım alanına göre yapılır. İllüstrasyonun çok büyük ebatlarda örneğin bilboardlarda basılması gerektiği durumlarda vektörel illüstrasyonun tercih edilmesi gerekir.

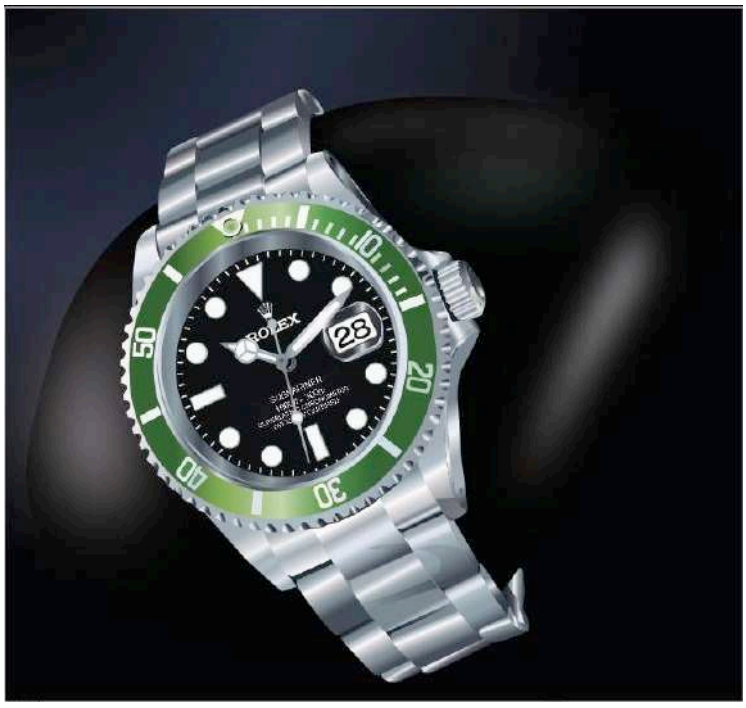

Görüntü 5

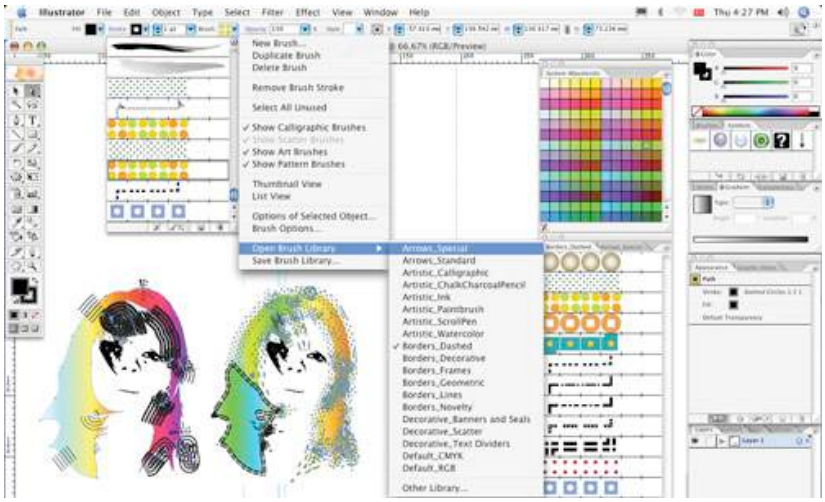

Görüntü 6

2.5. Bir İllüstrasyonda Olması Gereken Fiziki Elemanlar

2.5.1 Çizgi

Düz ya d kıvrımlı, kalın ya da ince sürekli ya da kesik, grenli ya da kesin özelliklere sahip olabilir. Çizgi, illüstrasyonun hareket kazanmasını sağlar. İki görsel unsur arasına konulacak çizgi, bunların ayrılması gerektiğini vurgular.

Görüntü 7

2.5.2 Renk

Renk, resme gerçeklik kazandıran unsurdur. Rengin doğru kullanımı sayesinde, doğru anlatım sağlanır. Renkler üç biçimde kullanılabilir. Her objeyi

gerçek rengiyle sembolik kullanmak gerekir. Ağacı yeşil, güneşi mavi renkte kullanmak gibi. Rengi uyumlu olarak kullanmak ise en çok kullanılan rengin seçilip, diğer renklerin seçilen asıl renge yardımcı olmalarıdır. Saf renklendirme ise, ışığa, gölgeye, tonlara bakmaksızın bir renk tonuyla ifade edilmesidir. Renkler illaki tamamlayıcı olmak zorunda değildir, kontrast renkleri kullanarak da çok iyi sonuçları yakalamak mümkündür.

2.5.2.1 Renklerin Kişide Uyandırdıkları Psikolojik Etkiler

Kırmızı; Renk kuşağının en güçlü rengidir. Kişide gerginlik huzursuzluk ve hareket uyandırır.

Turuncu; Sıcak renkler sınıfındandır. Güneşi, rahatlığı, parlaklığı hatırlatır.

Sarı; Sevinç ve coşku yaratan bir renktir.

Yeşil; Dinlendirici bir renktir.

ttMavi; Dinlendir, sınırsızlığın, sonsuzluğun simgesidir.

Mor; Acıyı ve içe dönüklüğü simgeler.

Görüntü 8

Çocukların resimlerindeki kullandıkları renkler, parlak renklerdir. Yardımcı renkler çocuk için pek önemli değildir. Eğlenmek için, resim yaptıklarından göz alıcı renkleri kullanırlar.

Tasarımcı renk seçiminde rengin kültürel anlamı,hedef kitlenin renk seçimi, tasarımdaki yaklaşım biçimi ve mesaj vermek istediği tasarımın neyi anlatmak istediği gibi unsurları dikkate almalıdır.

2.5.3 Ton

Tasarım yüzeyleri üzerinde en fazla izlenen tonlar grinin çeşitlemeleri ve siyahtır. Renkler de açık koyu değerlere sahiplerdir. Sarı maviye göre daha açık bir renktir. Buna renklerin ‘’ton valörü’’ denir. Aynı rengin kendi içinde açılıp koyulaştırılması o rengin değişik değerlerini verir. Buna ‘’valör’’denir.

Sanatçı, illüstrasyonla bir anlatım biçimi ya da açıklama sağlamaktadır. Sanatçının ürünündeki açıklama o illüstrasyona bağlıdır. İllüstrasyon, tek kendi başına olabilir. Bir sözcük ile güçlendirilebilir, ya da kendisi bir yazımı güçlendirebilir. İllüstrasyonun yorumu, anlatılmak istenenin çok kısa bir sürede, çok ince bir düşünce ile aktarılmasıyla alakalıdır.

2.7. İllüstrasyonların Resimlenmesinde Dikkat Edilecek Hususlar

Basitlik, resmin fazla ayrıntılara girmeden kullanılmasıdır. Bütünlük, resmin bütün elemanları arsındaki içeriğin sağlanmasıdır. İlgi çekiciliği ve vurguyu sağlaması da çok önemlidir. Denge, formal ya da informal denge resimde sağlanmalıdır. Formal denge, resmin merkezinden çizilen bir hayali çizgi, sağı ve solu eşit olarak, ikiye bölmektedir. İnformal dengede, merkez vurgulanmadan resmin unsurları arasındaki sağlanan uyum demektir. İllüstrasyonda aynı zamanda plastik değerler de önemlidir.

a. **Mekân;** kavramı dikkate alınmalıdır ki, doğru algılanma sağlanabilsin. Mekân, perspektif kavramıyla iç içedir. Çocuk kitaplarında çocuğun olay ve mekânlar çerçevesinde düşlemesi açısından ve gerçekliğe uygunluk açısından mekân ve perspektif çok önemlidir. Doğru algılama ve hatırlama oranını sağlamak için perspektif kurallarına uygunluk şarttır.

Görüntü 9 - Meraklılık ve Evliya Çelebi

b. Oran; bütüne ait parçaların birbiri arasındaki uygunluğudur diyebiliriz. Çocuklar resimleri bütünden parçaya doğru algılar, bu anlayış algılamanın temelinde yatar. ‘’Çocuk görsel bir malzemeyi algıladıktan sonra, onda kendisine ait ya da ilginç gelen bir şeyler armaya başlar. İşte bu noktadan itibaren parçalar bütünden daha etkili olmaya başlar’’ (Morgan, s.268).

Oranın bilinçli olarak bozulması dikkati, belli yöne çekmek istenilince kullanılabilir.

c. Renk; Çocuklar genelde sıcak ve parlak renkleri severler. Çocuk kitaplarını resimlemede fazla ayrıntılı, konuyu dağıtıcı bir renk armonisi kullanmamaya dikkat etmek gerekir. İllüstrasyonda çok fazla renk kullanımı, renkleri bir araya getirirken yapılan uyum yanlışlıkları, siyah, beyaz değerlerinin dengeli kullanılması, kitapların görünümünü olumsuz yönde etkiler.

Görüntü 10 – Örnek İllüstrasyon Çalışması

d. Sayfa Düzeni; ‘’Sayfa düzeni grafiksel etki açısından, okuma ve algılama yönünden önemli bir etkendir. İllüstrasyon boyutlarının devamlı çerçeveler içine alınması hep aynı boyutlar içinde monoton bir görünüm sunması illüstrasyonların hatalı tasarlanması okuma hızını da etkiler’’ (Erkmen, s.38).

İllüstrasyonların birbiriyle, metinle ve sayfa bölümleriyle olan ilişkileri düzenlenmelidir. Böylece orantılar ve boyutlar arasındaki benzerlik, metin ile illüstrasyon arasındaki bağlantıyı güçlendirmiş olur.

2.8. GRAFİK TASARIM

Graik tasarım, görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi de bir mesaj iletmektir; ya dat bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır. Teknoloji geliştikçe, sadece malzemeler değil, film aracılığıyla perdeye yansıtılan, video ile ekrana gönderilen ve bilgisayarlar yardımı ile üretilen görsel malzemeler de grafik tasarımın kapsamının içine girerek bu terimi genişletir. Grafik tasarım iletişim ile ilgilidir.

2.8.1. Tasarım Nedir?

Tasarım; günümüzde oldukça sık kullanılan, etkileyici bir sözcüktür. Bir tasarım kendi içinde bir yapıya ve bu yapı arkasında bir planlamaya sahip olmalıdır. Bütün sanatların temelinde bir tasarım olgusu bulunmaktadır.

‘’Tasarlama eylemi, oluşturulacak yapının organizasyonu ile ilgili her türlü faaliyeti içine almaktadır’’(Erden, s.5).

Başka bir deyişle; tasarım belirli bir amaç gözeten yaratıcı bir eylemdir. Çekici ve etkileyici tasarımda, üzerinde çalışılacak altı temel ilke vardır;

1- Denge,
2- Vurgulama,
3- Akılcılık,
4- Oranlama,
5- Tutarlılık,
6- Birlik (C.Book ve Schıck, 1998, s.97).

Bir planlamanın olduğu yerde bir tasarım olgusundan söz edilebilir; çünkü tasarım çok kesin ama aynı zamanda da karmaşık bir yapıya sahiptir.

Uygulamalı tasarım dallarını üç ana başlıkta toplamak mümkündür.

— Endüstri tasarım
— Çevre tasarımı
— Grafik tasarım

Endüstri tasarımı; üç boyutlu nesnelerin tasarlanması ve geliştirilmesiyle ilgilidir. Makineler, araç-gereçler, mutfak malzemeleri, diğer birçok ürün endüstri tasarımcısı tarafından biçimlendirilir. Bu ürünlerin ambalajı ise çoğunlukla grafik tasarımın çalışma alanı içine girer. Çünkü her an ambalaj, üç boyutlu hale getirilmeden önce iki boyutlu bir yüzey halinde tasarlanma ve baskıya verilmek zorundadır.

Çevre tasarımı ise bina peyzaj ve iç mekân tasarımını kapsayan oldukça geniş bir çalışma alanıdır. Bu alanda da tasarımcının görevi dayanıklı, işlevsel ve estetik olanı bulmaktır.

Grafik tasarımcısı ise genel olarak, okunan ve izlenen görüntülerin tasarımından sorumludur. Afişler, kitaplar, bilgi ve uyarı işaretleri, broşürler vb. grafik tasarımının etkinlik alanı içine girer. Grafik tasarımının amacı da gerek iletişimi gerekse estetik kaliteyi en üst düzeye çıkarmaktır.

Tasarımın mesajının doğru ve etkili olabilmesi için tasarım ilkelerinin bilinmesi ve bu bilgilerin nasıl işlenebileceğinin öğrenilmesi gerekir.

2.8.2. Tasarım İlkeleri:

Bir grafik tasarım ürününün hammaddeleri ‘‘çizgi, ton, renk, doku, biçim, ölçü, yön’’ dür. Bu elemanların bir tasarım içinde nasıl kullanılacağını belirleyen bazı kesin ilkeler bulunmaktadır. Bunlar, aslında bütün görsel sanat ve tasarım dallarında geçerli olan ortak ilkelerdir. Bu ilkelerin sayısı üslup ve anlatım biçimine bağlı olarak değişir. Başarılı bir tasarımcı olabilmenin önemli koşullarından biri de tasarım ilkelerini bilmek ve bunları gerektiği yerde kullanabilmektir. Tasarımcılar bir grafik tasarım ürünü üzerinde hangi ilkenin daha etkili olacağı konusundaki değişik görüşlere sahip olabilirler.

Tasarım ilkelerinin oluşmasında, özellikle 20.yy’da ortaya çıkan okul, akım ve üslupların büyük rolü olmuştur. Tasarım alanındaki her yeni yaklaşımın değişik bir akım ya da üslup olarak ele alınmasına karşın yararlandıkları ilkeler temelde aynıdır. Bir insanın nasıl gördüğünü ve görsel bilgiyi nasıl anlamlı bir bütüne dönüştürdüğünü araştıran Gestalt Psikoloji okulunun bu alanda elde ettiği sonuçlar, tasarım ilkelerini belirleyen başlıca faktörler arasındadır. Buna göre; bütün onu oluşturan parçalardan daha önemlidir.

> Tasarımcı kâğıt üzerine bir şeyler çizmeye başladığı andan itibaren, algıya açık bir yapı oluşturmaktadır. Algı, temel olarak şekil (obje, nesne) ve zemin (fon) arasındaki ayırt edilmeyi sağlayan ilişkiye dayanmaktadır. Göz ve beyin, bir nesneyi algılamak için çevresinden ayırmaya çaba gösterir. Bir kitap sayfasını okuduğumuz sırada, gözümüz harfi sözcük ve satırları kâğıt üzerinde ayırt etmektedir (İlal, 1998, s.5).

Tasarımın 5 temel ilkesi bulunmaktadır:

1- Denge
2- Orantı ve görsel hiyerarşi
3- Görsel devamlılık
4- Bütünlük
5- Vurgulama

Görüntü 11 - Denge

Görüntü 12 - Oranlama

Görüntü 13 - Bütünlük

Tasarımın 5 ilkesinin hepsi bir tasarımda eşit ölçüde yer almayabilir. Yapılan tasarımda amacına uygun olarak, bir ilke diğerinden daha önemli hale gelebilir. Hatta bazı tasarım ilkeleri birbirleriyle çelişebilir. Örneğin, bütünlük ile kontrastlık arasında daima bir zıtlık vardır. Tasarımcı bu ilkelerden yararlanırken hiçbir zaman formüle

edilmeyecek olan kişisel özelliklerini, duygu ve sezgilerini de tasarımına katacaktır. Kişisel tavır ve sezgiden yoksun bir tasarım, yavan ve soğuktur. Yaratıcı bir tasarımcı, bir ya da bir kaçını çiğnemeyi göze alabilmelidir.

Tasarımcı ideal olarak gerek seçtiği yazı karakterleri bu karakterlerin yaratıldığı dönemler biçimsel yapıları ve ilettikleri ikincil mesajlar, gerekse fotoğraf ve illüstrasyon sitilleri konusunda geniş bir bilgi birikimine ve duyarlılığına sahip olmalıdır. Kitap tasarımcısı da yazı sütünları ve iilüstrasyon boyutları arasında armonik ve esnek bir yapı kurmaya çalışandır.

2.8.3. Tasarımın Görselleştirilmesi

19.yy'ın sonlarında yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan ve o zamanlar hiç saygınlığı olmayan reklâm firmalarında metni yazan kişi hazırlanan ilanda neyi nereye yerleştirileceğini kabaca gösteren bir kroki çizerek, bunu üretim teknolojisini iyi bilen yazı karakterlerini tanıyan bir ressama iletirdi. Ressamın hazırladığı çalışma ise bütünüyle kopyaya dayanmaktaydı. Zamanla görselleştirme işini üstlenen ressamın sorumlulukları artmaya başlayınca yanına birkaç yardımcı verildi. Böylelikle "sanat yönetmenliği" mesleği doğdu. Günümüzde yayınlanan grafik katalog ve yıllıklarında ise bir tasarım çalışmasına metin yazarı, sanat yönetmeni, illistratör, fotoğrafçı, vb. olarak katkıda bulunan herkesin ismine yer verilmekte, değişik uzmanlık alanlarında ödüller konulmaktadır.

2.8.4 Çocuk Kitaplarında Grafik Tasarım

Bir kitap öncelikle yazarın kafasında tasarlanır. Yazar kitabını oluştururken onun biçimini ve iç yapısı hakkındaki düşüncelerini iletir. Teknoloji, psikolojik ve ekonomik koşullar, yazarın vermek istediği mesajı olumsuz yönde etkiler. Tasarım da bu aşamada devreye girer. Hazırlanan tasarım, psikolojisi ve anlatım açısından yazarı ve okuyucusunu ekonomik ve teknolojik açıdan tatminkar olmalıdır.

İyi tasarlanmış bir kitabı diğerlerinden ayıran birçok özellik bulunmaktadır. Kitabın değişik bölümleri arasında saplanan uyum ve bütüne göre düzenlenmiş bir yapı başarılı bir tasarımın göstergesidir. Özenle hazırlanan bir kapak ya da giriş sayfası bir kitabı iyi tasarlanmış hale getirmez. Kitabın bütün sayfalarında aynı özenin gösterilmesi gerekmektedir.

Görüntü 14 - Meraklılık ve Evliya Çelebi

Bir kitabın tasarım süreci aşağıdaki evrelere ayrılmaktadır:

Yayına Hazırlama; kitapta yer alacak metinde, yazar ve okuyucu yararına bazı küük değişiklik ve düzenlemeler yapılabilir.

Görsel Planlama; basılacak imgelerin görsel yapısı hakkında belirleyici kararlar alınır.

Teknik Planlama; kitabın yapısı ve üretim yöntemleri saptanır.

2.8.5 Grafik Tasarımda Tipografi

‘’Grafik tasarım, görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi de, bir mesaj iletmek ya da bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır. Grafik tasarım terimi ilk kez 20.yy’ın yarısında metal kalıplara oyularak yazılan ve çizilen ve daha sonrada çoğaltılmak üzere basılan görsel malzemeler için kullanılmıştır ‘’(Bektaş, 1992, s.35)

> Grafik tasarım kurma bir disiplindir. İşaretler, semboller, sözcük ve resimleri içeren değişik öğeler, mesajın bütünü içerisinde birleşip bütünleşmişlerdir. Tasarımı oluşturan bütün bu grafik öğelerin iletişimsel bir işaret ve görsel bir form olmak üzere çift yönlü yapıları vardır. Cümle sonuna konan küçük bir noktadan renkli bir fotoğrafa, seçilen yazı karakterlerinin ağırlığından ölçüsüne kadar grafik tasarımda kullanılan her öğe bir taraftan görsel bir düzenleme oluştururken diğer yandan bir iletişim mesajını biçimlendirir (Meggs, 1989).

‘’Tasarımcının görevi sözcükler, imajlar ve diğer grafik elemanlarını bir araya getirerek görsel bir iletişim Gestalt’ı kurmaktır. Sonuçta oluşturulan bütün kendisini meydana getiren parçaların toplanmasından farklı niteliklere sahip bir yapı ya da konfigürasyondur’’ (Becer,2005).

Tasarım bir problemin çözümü demektir. Grafik tasarım problemleri genellikle iki boyutlu yüzeyler üzerinde çözülür. Genel olarak tüm görsel sanatlar özel olarak ise iki boyut içersinde var olan görüntü sanatları hemen hemen aynı dili kullanır.

Bir grafik tasarım problemi daima iletişim ile ilgilidir. Tasarımcı; uygulama yöntemlerinin yanı sıra görsel algılamanın doğasını; görsel yanılsamanın rolü ve sözel ile görsel iletişim arasındaki ilişkileri de bilmek ve göz önüne almak zorundadır. Tasarımcı için tek bir çözüm yoktur; birçok çözüm vardır.

Tasarımcı belirli bir mesajı belirli bir kitleye aktarırken; belirli parasal, fiziksel ve psikolojik sınırlamalarla karşı karşıya kalır. İletişim, grafik tasarımın hayati unsurudur. Zaten grafik tasarımını bu denli ilginç, dinamik ve çağdaş kılan öğe iletişime yönelik olmasıdır. Tasarımcı; güncel bir bilgiyi çağdaş bir beden anlayışı içinde yine çağdaş araç ve malzemelerle sunmak zorundadır. Bu nedenle de yeni eğilimleri, teknolojik buluşları ve yaşadığı dönem içinde tartışılan sanatsal, felsefi, sosyolojik vb. sorunları yakından izlemelidir.

> Teknoloji geliştikçe sadece basılı malzemeler değil; film aracılığıyla perdeye yansıtılan, video ile ekrana gönderilen ve bilgisayarlar yardımıyla üretilen görsel malzemelerde grafik tasarım kapsamı içine girmiş ve bu terimin anlamı oldukça genişlemiştir. Bugün grafik tasarımcısı; kaligrafi sanatçılarının baskı ustalarının ve zanaatçılarının geleneğini sürdüren bir meslek adamıdır (Becer,2005).

Tasarımcı bütün verileri bir araya getirerek ürün ya da hizmeti sunulduğu ortam içinde çekici, ulaşılabilir ve işlevsel kılan özellikleri bulmak ve yaratıcı bir yaklaşım getirmekle yükümlüdür. Bir tasarım ne kadar çekici olursa olsun, verilmek istenen mesajı iletemiyorsa hiçbir değer taşımaz.

İngilizcede ‘Typography’, Almanca’da ‘Typographie” ve Fransızca ‘Typographie” çok benzer şekilde yazılan ve söylenen bu terim, dilimize benzer olarak girmiştir.’’Güncel yabancı dil sözcüklerinde bu kelimenin karşılığında ‘basılacak bir metnin düzenlenmesi’, basılmış bir ürünün genel görünümünü, harflerde basma sanatı gibi tanımlar yer alır’’ (Erden, s.45).

Brockhaus ansiklopedisi tipografiyi şöyle açıklar:

Tipografi (Yunanca), 17.yy'dan beri geniş anlamda, kitap baskı sanatı, bugün ise bir eserin, daha çok sanatsal biçimlendirilmesidir. Buna harf karakterlerinin boyutlarının seçimi dizgi alanının belirlenmesi ve bunların sayfadaki duruşu da dahildir.

Tipografi, yazısal iletişime yönelik araçların harfler, çizgiler ve motiflerin çağdaş olanaklarından yararlanarak amaca en uygun işlevselliği kazandırarak tasarımlanmasıdır.

''Tipografi; harf, sözcük, satırlarla ve boşluklama için gereksinen diğer öğelerle belirlenmiş bir sayfa üzerinde yapılan görsel ve işlevsel düzenlemelerdir'' (A.Show History Of Prited World Warren Chappel,1970).

Klasik anlamda tipografi mürekkep alabilen ve basılabilen yükseltilmiş metal harf formları ile dizilmiş yazıların kullanımı yoluyla baskı yazılarının oluşturulmasının teknik yöntemidir.

Tipografi, tipo baskı yöntemi ve baskıda kullanılan hurufatların tasarlanması ve döküm işlemi ile eşanlamlı olarak kullanıla gelmiştir. Oysa günümüzde tipografi grafik tasarımın ve üretim tekniklerinin ulaştığı nokta göz önünde bulundurulduğunda bu tanımın yetersiz olduğu açıktır.

Tipo baskı tekniği bazı küçük basım evlerinde hala kullanılıyor olmasına rağmen artık ofset baskı ve bilgisayarlarla dizgi teknikleri hurufat dökümü ve dizgisi işlemlerinin yerini almış ve tipo baskı yok olmaya yüz tutmuştur.

> Tipografi geleneksel olarak tipo baskı yöntemiyle eşanlamlı olarak tanımlansa da, günümüz şartlarında tipografiyi, grafik tasarımın harfleri, rakamları, yazıları ve bunların ölçü, stil, ağırlık ve düzenlemesiyle ilgili konuları kapsayan bir alt dalı olarak düşünmek daha doğru olur. Yaşadığımız elektronik çağda tipografi, alfabetik ve rakamsal bilgi iletimi ve alışverişini baskı, video, kompozisyon, bilgisayar görüntüsü ve ekonomik işaretleri kapsayacak geniş bir çerçeve içersinde kullanılır (Sözen ve Tanyeli, 1986, s.237) .

Uygarlığımızın temelini oluşturan, bilim ve sanatların oluşup gelişmesine, nesilden nesile aktarılmasına olanak sağlayan bu küçük işaretler bilim ve sanatın noktasında tipografiyi oluştururlar.

‘’Tipografi bir yönüyle sonuçları araştırma ve testlerle ispatlanmış kurallar koyan bir bilimdir’’ (Sarıkavak, 1997, s.1) .

Diğer taraftan görsel düzenleme içersinde aldığı rol, bulunduğu konum, ölçüsü, ağırlığı, rengi, sitili ve diğer tasarım elemanlarıyla olan ilişkiyle de bir sanattır tipografi.

2.8.6. Tipografinin Kapsamı

Çağımızda tipografi tasarımı alanında ürünler vermiş birçok tipografi sanatçısının, ortak düşüncelerini maddeler halinde sıralayacak olursak;

* Tipografi geçmişteki deneylerden yararlanmalı ancak, yeni görüşlere ve geleneğe de açık olmalıdır.

* Tipografi tasarımında deneysellikten kaçınılmalıdır.

* Tipografi çağa uygun tasarımlar yapabilmeli ve yeni fikirler üretebilmelidir.

* Tipografinin ana gereci yazıdır ve tipografi yazısal anlatı amacına yöneliktir.

* Tipograf yeni harf karakterleri üretmez, üretilmiş olanaklardan amacına uygun olanı seçer ve kullanır. Bu nedenle yazının işlevsel yönlerini iyi bilmelidir.

* Tipografi tasarımları sanatsal heveslerle işlevsellikten saptırılmamalı ve tipograf bu sınırı korumalıdır.

* Yazı tasarımcısı tasarımında işlevselliği ve evrenselliği ön planda tutmalıdır.

Tipografik uygulama iki gruba ayrılır:

Birinci; plastik amaçlara yöneliktir ve kitap, gazete, dergi, tanıtım broşürleri, yazışma gereçleri vb. ürünlerin tasarım ve üretimi bu gruba girer. Bu gruptaki uygulamalarda okunabilirlikten ödün vermeden görsel iletişimde etkinlik sağlayan hareket denge kontrast ve ritm olgularının işlevselliğinden yararlanılır. Tipograf her iki gruba ait uygulamalarda yararlı olacak kuralları bilmelidir:

Bu kurallar şunlardır;

* Tipografik tasarım ana aracı dizgi sistemleridir. Tipograf bu sistemlerin ona sunabileceği teknik olanakları da iyi bilmelidir.

* Harfler tipografik tasarım sonucunda basılarak çoğaltılmak durumundadır. Bu nedenle tipograf baskı tekniklerini tanımalı, bilmeli ve tasarımlarında teknik problemlere neden olabilecek düzenlemelerden kaçınılmalıdır.

* Özellikle kitap ve benzeri üretimlerde maliyet ekonomisi önemli bir problemdir.

2.8.7. Tipografik İletişim

> Tipografi terimi ilk kez, Johan Gutenberg'in metal harflerini tanımlamakta kullanılmıştır. Bugün ise; bütün baskı yazıları ve noktalama işaretlerinin sanatsal ve tasarıma dayalı özelliklerini ve üretim teknolojilerini konu alan bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir. Önceden tasarlanan, kalıbı hazırlanarak dökülen ve genel olarak yazılı iletişimin bütün alanlarında kullanılan harf, sayı, sembol, çizgi ve noktalama işaretler; tipografik karakterler olarak anılırlar (Becer, 2005, s.177).

‘’Sanat, eğitiminde grafik dalının Türkiye'deki önemini arttıran bir gelenek geçmişte büyük kaligrafi (Hat) ustalarının yetişmiş olmasıdır. Gereğinde resimlenebilen hat düzeyinin yerini, özgün resimsel biçim göstergelerine dönüşen grafik dizaynın yeni harf değerleriyle uzlaşımı almıştır ‘’(Afiş Art, 1937, s.4,5).

En yaygın ve vazgeçilmez grafik iletişim unsurlarından biri olan tipografinin birinci işlevi “Okunmak”tır. Grafik tasarımcı, tipografi dilini iyi tanımak ve kullanmak durumundadır. Bir tasarımda kullanılan tipografik karakterlerin seçimindeki en önemli kriter, görsel malzemeyi en son kullanan kişinin; yani okuyucunun gereksinimleridir. Tipografik unsurlarla aktarılacak bilgi, analiz edilip önem sırasına sokulmalıdır.

Bölümler, alt bölümler, mantıklı biçimsel değişimler, simge ve renkler anlaşırlığa katkıda bulunur ve okuyucuya zaman kazandırır. Bilgi bölümlere ayrılmalı ve bu bölümleri oluşturan her birim, standart bir görsel yapıya kavuşturulmalıdır. Bir sözlükte bulunan kelimelerin diziliş biçimleri, tipografik karakterlerin, telaffuzları, ekleri, açıklamaları, cümle içinde kullanılışları aynı standart ve sırayı izlemelidir.

İyi tipografi bilginin en doğru, en açık ve en mantıklı sunucusudur. Güzellik ve estetik tipografinin hammaddesi değil, yan ürünüdür. Ana ürün, anlaşılır bir iletişimdir.

Bütün tipografi karakterleri, optik olarak hayali yatay bir çizgi (satır çizgisi) üzerine dizilirler. Küçük harflerin gövde yüksekliklerini belirleyen yatay çizgi ile satır çizgisi arasındaki uzaklık “x yüksekliği” olarak adlandırılır. Bu, küçük harflerin standart yüksekliğidir ve en net ölçülebildiği harf, küçük “x” harfidir. Harfleri oluşturan ana hatların alt ve üst bitim yerlerinde bulunan tırnak biçimindeki küçük uzantılar ise “serif” olarak adlandırılır. “Kapital”, “Majiskül” ve “Uppercase”

tipografik terminolojideki büyük harfler için kullanılan terimlerdir. Küçük harfler ise "Minüskül" ya da "Lowercase" olarak anılırlar. Tipografi karakterler et kalınlıklarına göre beş kategoriye ayrılabilirler: 1-Tam beyaz (Extralight), 2- Beyaz (Light), 3- Yarım siyah (Medium), 4- Siyah (Bold), 5- Tam Siyah (Extra Bold).

Bir tipografi karakterinde harfler, sayılar, noktalama işaretlerinden ve diğer sembollerden oluşan diziye "Font" adı denir. Aynı fontun bütün karakterleri yan yana dizildiğinde, optik olarak eşdeğer bir yoğunluk ve bütünsellik oluşturur. Bir fontun temel unsurları şöyle sıralanabilir:

Büyük harfler, küçük harfler, sayılar, noktalama işaretleri, matematiksel semboller, aksanlar ve logogramlar. Logogramlar, iki harfin birleşerek oluşturduğu tipografik karakterlerdir. Tipografik karakterler sadece geometrik kriterlere göre tasarlanırsa, algılamaya dayalı optik sorunlar ortaya çıkar.

> Her tipografi karakter optik kriterler göz önüne alınarak tasarlanır; Örneğin, yuvarlak hatlar ve sivri uçlar büyük harf ya da satır çizgisinin dışına taşırılır. Yatay hatlar dikey hatlardan daha ince tutulur. Siyah yoğunlaşmayı azaltmak için, iki hattın dar bir açıyla bir birine eklendiği bölgeler belirli bir oran da inceltilir. Tasarım bütünlüğü sağlamak amacıyla, harflerin benzer bütünsel özelliklere sahip olan parçalarında aynı formlar kullanılır (Becer, 2005, s.177). ''Yazı resimlerde kanımızca amaç, dekoratif ve soyut bir sanat özelliğine varılmıştır''(Kültür ve Sanat, 1977,s.135).

2.8.8. Yaratıcı Tipografi

''Elimizde bulunan yüzlerce farklı harf karakterlerinin uygun seçimi ve bunların kullanımı etkili bir yazılı iletişim yaratmanın ilk basamağıdır. Eğer bunlarla oluşturulacak bir yazı okunup anlaşılmıyorsa, bu ürünün zaman, emek, para ve malzeme kaybından başka bir şey olduğu söylenemez'' (Selamet, 1995, s.74).

> Grafik tasarımcı, tipografi dilini iyi tanımak ve kullanmak durumundadır. Bir tasarımda kullanılan tipografi karakterlerinin seçimindeki en önemli kriter, görsel malzemeyi en son kullanan kişinin; yani okuyucunun gereksinimleridir. Tipografik unsurlarla aktarılacak bilgi, analiz edilip önem sırasına sokulmalıdır. Bölümler, alt bölümler, mantıklı bilimsel değişmeler, simgeler ve renkler anlaşılırlığa katkıda bulunur ve okuyucuya zaman kazandırır. Bilgi bölümlere ayrılmalı ve bölümleri oluşturan her birim, standart bir görsel yapıya kavuşturulmalıdır. Örneğin; bir

> sözlükte bulunan kelimelerin diziliş biçimleri, tipografik karakterleri, telaffuzları, ekleri, açıklamaları, cümle içinde kullanışları aynı standart ve sırayı izlemelidir (Becer ,2005, s.176).

Yazı seçimi ve bunların sunuluşu sadece okunabilirliğe yardımcı olmakla kalmamalı, ayrıca iletişimin amacına da yardım edebilmelidir. Yazı karakteri mesajı güçleştirecek şekilde seçilmemelidir. Seçilen yazı mesaja uygun olmalıdır. İletişimci yazıyı konuşturmalı ve sesini okuyucuya duyurabilmelidir. Eğer iletişimci bağırıyorsa, yazı buna yardımcı olmalıdır. Eğer iletişimci okuyucu ile bir anlaşma ilişkisi içindeyse yazı bunu yansıtmalıdır.

Protestoları ya da sert mesajları iletmek için sert, neşe ve mutluluk mesajlarını iletmek için neşe ve mutluluk karakterleri vardır. Etkili mesaj eğer okunabilirse öncelikle dikkat çekici olmalıdır. Bu gazetelerin neden manşetleri kullandığını açıklamaktadır. Yazı potansiyel okuyucunun dikkatini çekebilecek şekilde seçilip düzenlenmelidir. Uygun seçim ve düzenleme bir yayını diğer yayından daha çarpıcı ve ilginç hale getirir. Yazının uygun seçimi ve kullanımı yaratıcı tanımlamaya da yardım eder. Örneğin; Times dergisi, belirli grafikleri ve yazıları devamlı kullanması sebebiyle çabucak ayırt edile bilinir. Gazetenin New York Times olması gibi bir yanılgı söz konusu değildir. Harleqin kitapları kâğıt kapaklı kitaplar arasında kolaylıkla ayırt edilebilir, çünkü onların tipografisi "Harlquin"din ve bu yayınevinin kitaplarının tanınmasına yardım eder.

Yazının uygunluğu, kullanımı ve düzenlenmesi hem bir bilimdir hem de sanattır. Bir grafik tasarımında güzel bir tipografi kompozisyonu yaratabilmek için tasarımcı matbaa yazı karakterlerini (baskı yazılarının) iyi tanımalı ve iyi bir grafikçi olmalıdır. Ayrıca yazının yanında tipografinin elemanları olan espas, semboller ve geometrik şekiller gibi unsurları da iyi tanımalı ve öğrenmelidir.

Bir tipografi sanatçısı; bilgi ve becerileri ile harf ve rakam karakterlerinden ayrı şekiller, çizgiler, renkler ve desenler dünyası yaratabilen kişidir.

Boş bir sayfa ele alalım. Tasarımcının bu boş sayfayı dolduracak elemanlarla ilgili olarak karşılaştırmalı bir serbestliği olmalıdır. İletişimci yazılı mesaja, fiziksel bir çevre yaratmak için, yazıyı bordürleri illüstrasyonları ve rengi kullanırken bir sanatçıdır.

Tipografi düzenlemelerinde uyulması gereken kurallardan en önemlilerinden biri mesajın okunurluğudur. Okunabilirliği sağlayan bir tipografik düzen her zaman başarılıdır.

Tipografi aynı zamanda bir bilimdir. Bu öyle bir bilimdir ki sonuçları araştırma ve testlerle ispatlanmış kurallar kullanılır. Eğer etkili bir çalışma gerçekleşecekse, bu kurallar yaratıcı ve yeniliklere açık, anlaşılması kolay olmalı ve bu şekilde uygulanmalıdır. Yani iletişimci etkili bir basılı iletişimi elde etmek istiyorsa sanat ve bilimin birleşmesinden oluşan karışımına başvurmalıdır.

Tasarımcı bir yazıyı nasıl ustalıkla kullanıp okuyucuya mesajı iletmek için aşağıdaki yöntemleri uygular:

1- Doğru yazı stili kullanmak,
2- Yazıyı uygun ölçüde dizmek,
3- Espaslara göz atmak,
4- Sayfa kenarı boşlukları ve sınırları hatırlatmak,
5- Uygun yazı ölçüsünü seçmek,
6- Yazı stilini dikkatlice karıştırmak,
7- Tamamı büyük harflerden olan satırları dikkatlice kullanmak,
8- Sıkıcılıktan yoksun kullanmak,
9- Garip düzenlemelerden kaçınmak,
10- Metni kontrol etmek.

Bu kurallar bize uygun okunabilir, anlaşılabilir, bir son ürün yaratmada yardımcı olacaktır.

Unutulmaması gereken bir başka nokta, grafik tasarımın çift yönlü yapısıdır; Grafik tasarımda kullanılan her eleman, bir mesajın oluşturulmasına hizmet ederken aynı zamanda oluşturulan görsel düzenlemenin bir parçasını da meydana getirir. Bir yazı, grafik tasarımı içerisinde bir düşünceyi eylemi, ya da mesajı iletmesiyle yazıdır, aynı zamanda tasarımı üzerinde kapladığı, yer aldığı, bulunduğu konum, ölçüsü, ağırlığı ve diğer elemanlarla olan ilişkisiyle bir tasarım elemanıdır. Bu, cümle sonuna konan bir noktadan, uzun paragrafların oluşturulduğu bir yazı sütununa kadar grafik tasarımı içinde yer alan bütün yazılar için geçerlidir.

2.9. KİTAP SAYFA TASARIMI

Kitap tasarımcısının ana malzemesi genelde yazıdır. Konusuyla bağlantılı olarak sayfaları arasında görsel malzemeler de kullanılabilir. Görsel malzemeler ve metin düzeni gazete ve dergi tasarımındaki gibi değildir.

Sütun düzeni yerine tam sayfa düzeni, kitap okuruna daha kolay okuma olanağı sağlar. Ancak bölüm aralarında konu ayırıcı başlıklar kullanılır. Metinler blok olarak, uzun ve tam sayfa düzenindedir.

> Kitap tasarımcısı, kitap içinde az da olsa kullanacağı görsel unsurların birbirleriyle, metinle, sayfa ile ve kitabın diğer bölümleri ile olan ilişkisini düzenlemekle yükümlüdür. Görsel doku, boyut ve orantılar arasında kurulan benzerlikler, metinle görsel unsurlar arasındaki bağlantıyı güçlendirir. Örneğin; sayfa kenarları ve yazı alanlarıyla görsel unsurlar arasında kalan boşluklardan kitabın her sayfasında aynı standartlarda uygulanması, kitapta bütünlük sağlaması açısından önemlidir. Kitap ve diğer basılı malzemelerin tasarımında ilk yapılacak şey doğru ve uygun orantılar oluşturacak kâğıt boyutlarının belirlenmesidir (Ketenci, 2006, s.324).

- Renkli kitaplarda, renkten önce çocukların ilk aradığı özellik çizgilerin metni anlatım gücüdür. Bunun yanında çocukların en çok tercih ettikleri renkler parlak renklerdir. Çocuklar ilk anda keskin hatlı ve parlak renkleri seçip, daha sonraları ise belli belirsiz hatlarda pastel renkleri seçerler.

Görüntü 15 – Örnek illüstrasyon çalışması

- Tasarımcı, kitabın resimlerinin yanı sıra kullanılan grafik düzenden ve kullanılan yazı karakteri ve kitabın cilt, en, boy ve hacmini belirlemeden de sorumludur.

Taşdemir (2005) çocuk kitaplarında bulunması gereken içeriksel ve biçimsel nitelikleri şu şekilde belirtmiştir:

Biçimsel Nitelikler

• Çocuk hikâye ve romanları çocuğun yaş ve seviyesine göre değişik boyutlarda olabilir.

• Çocuk kitapları dikdörtgen veya kare şeklinde olmalıdır.

• Resimler renkli veya siyah beyazdır.

• Kitapların resimlenmesi, resimlerin sayfalarda yer alış biçimi, boyama teknikleri, çizgi ve resimlerden fotoğrafa geçiş, algılama tekniği unsurlarına dayanmalıdır.

• Cildi sağlam, dayanıklı olmalı ve sayfalar dağılmamalıdır.

• Sayfaları kalın, temizlenebilir, kullanışlı olmalıdır.

• Kapak resimleri kitabın konusuyla ilgili, canlı ve çekici olmalıdır.

Görüntü 16 – Öğrenme ve Marie Curie

• Kitabın kağıdı olabildiğince sağlam ve en az ikinci hamurdan olmalıdır. Mat renkli kağıt işlevselliğinden dolayı tercih edilmelidir.

• Harfler gözü yormayacak biçimde, çocuğun yaşı göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Birinci sınıf öğrencileri için 24 punto, ikinci sınıf

öğrencileri için 18, üçüncü sınıf öğrencileri için 12, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için 10 puntoluk harfler kullanılmalıdır.

• Kitap çok resimli olmalı, bu resimler çocukların hoşlanacağı özellikler kapsamalıdır.

• Kitap yazım, noktalama ve cümle düzeni bakımından kusursuz olmalıdır.

• Sayfa düzeni rahat ve çekici olmalı, satır aralıklarındaki boşluklar, kenar boşlukları ve paragraflar iyi ayarlanmalıdır.

2.9.1. Kitap ve Çocuk

Kitap, uygar toplumların, teknolojiyi iyi takip eden toplumların en önemli iletişim ve etkileşim aracıdır. Kitap, eğitimde en önemli faktördür. Bireye bilgi sağlar, düşüncelerini geliştirir, sosyalleşmede, hayatı tanımada, her alanda bir rehberdir.

Çocuk kitaplarında çocuğa hitab eden kitapların konuları dikkatli seçilmelidir çünkü çocuk, kahramanlardan ya da ifade edilenlerden çok fazla etkilenir. Sevgi, şefkat, insaniyet içeren konuların seçilmesi önemlidir. Güçlü, zalim, her şeye gücü yeten doğaüstü varlıkları anlatan kitaplar, çocuğu olumsuz etkileyerek, kişilik gelişimine olumsuz yönde etki yapar. Çocuk kitaplarında kullanılan illüstrasyonlar, negatif duygular aşılamamalıdır.

Görüntü 17 – Örnek İllüstrasyon Çalışması

Çocuğun kendisinin önemsendiğini ve dikkate alındığını hissettiren, özenli ve çocuğun dünyasındaki imgelerle oluşturulmuş kitaplar olmalıdır. Sıradan öylesine yapılmış bir illüstrasyonu çocuk hemen fark eder ve ilgisini çekmez. Neşeli, sevecen ve pozitif duyguları yansıtan, biçimler, formlar, çocuğun okurken eğlenmesini sağlar.

Kitapta kullanılan figürler, çocuğun hayallerini süsler ve onun dostu olur. Böylece verilmek istenen mesaj çocuğa ulaşmış olur.

2.9.2. İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sanat Elemanlarına Yaklaşımları

İlkokul öğrencilerinin sanatı oluşturan unsurlara olan artistik yaklaşımları kendi yaş ve diğer bireysel farklılıklara göre bazı değişkenlikler gösterebilirler

7 – 9 Yaş Öğrencilerinde Duygusal ve Kendiliğinden;

Çizgi

- Çeşitli araç-gereçler kullanarak çizgiyi anlamlandırabilerler. Okuduklarından etkilenerek duygularını çizgileri ile yansıtabilirler.

Görüntü 18

Şekil

- Basit şekilleri ve boyutlarını tanırlar (daire, üçgeni dikdörtgen, ovali eşkenar dörtgen v.b.). Şekillerde fazla detaya girmeden yorumlandırma yapabilirler.

Değer

- Açık koyu değerleri tanırlar fakat gölgelendirmeyi yapamazlar. Basit düz olan şekillerin ilk tonunu bulup, içini boyayabilirler.

Boşluk-Uzam

- Ana hat, (yer çizgisi) ve üst üste kavramını kazanırlar. Sol-sağ, merkez ve köşe kavramını tanırlar. Genellikle tepelerin kenar ve ön yüzlerini birlikte gösterirler. Değişimi iki veya üç boyutluyu tanıyabilmek için, alçı, tahta veya diğer plastik ve başka elemanları denerler. Nesneleri ardı ardına çizerler.

Renk

- Ana ve ara renkleri tanırlar. Renkleri içlerinden geldiği gibi görmek istedikleri gibi boyarlar. Detaya fazla girmezler, düz renkler çoğunluktadır.

Model

- Çevredeki nesneleri tanırlar ve resimlerinde de ayrıntılara girdikleri görülür. Ritmik olarak tekrarladıkları çok sayıda nesne vardır. Başka arkadaşlarının da nasıl resmettikleri önemlidir onlar için. Resim yaparken aynı zamanda yazı da yazarlar, yazılarını farklı renklerde kullanmaya özen gösterirler.

Doku

- Doğadaki nesneleri kullanırlar, suni nesnelerle pek işleri olmaz. Çevredeki çeşitli yapılardan esinlenirler.

Görüntü 19

Tasarım

- Bilinçsizce gereksiz tekrarlara girdikleri görülebilir. Denge sağlamada zorlanabilirler ve bu yüzden simetrik ve asimetrik dengeler görülebilir. Çizgi ve şekillerdeki zıtlık ve çeşitlilik, büyüklük küçüklük gibi basit tartışmalara girerler.

2.9.3. Çocuğun Çizgisel Gelişim Basamakları Şematik Dönem (7–9 Yaş) Belirli Bir Biçimin Geliştirilmesi:

Bu dönem çocuğun çevresiyle ilgili birçok deneyiminden sonra görülür. Bu yaşlarda çocuğun çizgileri gerçek objenin bir simgesi şeklinde olsa da, ‘‘şema’’, çocuğun tekrarları sonucu oluşur ve çocuğun tamamen kendine özgüdür. Örneğin, çocuk çizdiği bir baş ve gövde için ‘’anne’’ diyorsa, bu çocuğun anneyi bu kadar gördüğünden, tanıdığından değil, anlatımı için anne simgesinin bu kadarının yeterli olduğudüşüncesindendir.

Görüntü 20

Şematik dönem, çeşitli sanatsal etkinliklerle kazanılan bir gerçeğin kesin bir tanımıdır. Bu dönemde çocuk, artık toplumun bir üyesi olduğunun farkındalığını yaşar. Bilişsel gelişmenin hızlı olduğu, çevresinde (özellikle okulda) ve birçok becerilerinin kazanıldığı bu devrede çocuğun motor becerilerinde, sosyal ilişkilerinde bir süreklilik ve artış görülür. Resimlerinde varlıkların sınıflandırılmasına, karşılaştırılmasına ve sıralamasına yönelik şemalar geliştirirler. Nesneleri biçim, boyut ve renk açısından gruplandırabilme becerilerinde gelişmeler görülür.

Motor ve gözlem becerilerinde gelişmeler görülür. Yeniliklere karşı ilgi duyarlar, yeni bir şeyler üretmenin hazzını yaşarlar. Büyüklerinin yaşam biçimlerini merak ederler, ilgi duyarlar.

Özellikle kız çocuklarda görülen bedensel ve ruhsal değişiklikler sayesinde ortaya çıkan duyarlılıklar sanatsal etkinliklerine de yansır. Resimlerinde kullanılan figüratif değişkenlikler ve esneklikler abartılı bir şekilde görülebilir.

Ayrıca bu yaşlarda çocuğun zihinsel gelişimi artistik başarısını etkileme düzeyi kendini hissettirebilir.

Çocuğun resimlerinde belirli bir sembol ortaya çıkmadan önce, çocuk çoğunlukla tutarlı bir şekilde benzer işaret veya şekilleri defalarca yapmıştır. Örneğin, dairesel şekiller boyama veya kil gibi diğer el becerilerine dayalı etkinliklerde bazı çocuklar birbirine benzeyen işaret ve şekiller yapabilir. Çocuk, bu becerileri sonucunda; bir daireyi işaret ederek ‘’Bu bir adamdır’’ diyebilir. Dolayısıyla sonuçta istendik bir sembol-şema oluşmuş olur.

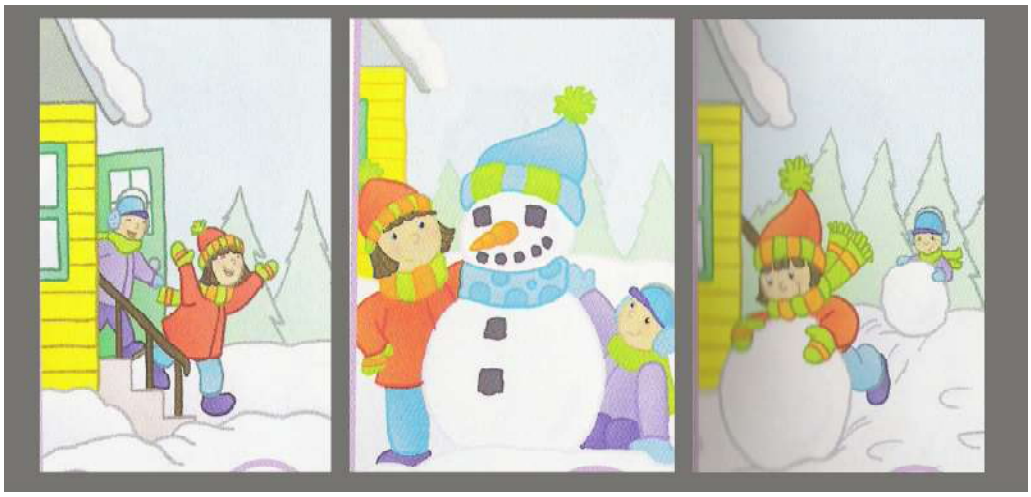

Görüntü - 21

Çocuğun zihinsel gelişimi, artistik başarısına etkileri bu dönemde kendisini gösterebilir. Karalama ve şema devrinde bu tür yeni keşifleri ile kendine olan güveni artan çocuğun renkli çalışmalara geçtiğinde renkleri de aynı anlayış ve biçimlerle tekrarlanması anlamlıdır. Bu tekrarlar ‘’gerçekçilik’’ dönemindeki katılıktan yoksun olup, yeni bir şeyin bulunmasından kaynaklanan haz ve heyecan duygusuyla ilgilidir. Tesadüfler onu pek mutlu etmez. Çocuğun bu coşkusu öğretmen tarafından fark edilerek anlam ve amaca uygun bir biçimde gelecekte de sorunsuz bir şekilde sürdürülebilir.

Sembollerin tanımlanmasında, algılanmasında çocuklar arasında bazı farklılıklar görülür. Bu durum, çocuğun kendi deneyimlerinde kuvvetle en çok etkilendiği obje tarafından belirlenmektedir. Bu objeler çiçekler, hayvanlar, çeşitli eşya ve insanlar olabilir ama ortaya çıkan semboller çoğunlukla bir insan figürünü tanımlamaktadır. Çocuk bir defa bir sembolü elde ettikten sonra onun üzerinde çok çalışır ve aynı kategorideki birçok benzerini yapar. Dışardan bir kişi için her sembol bir öncekinin bir tekrarı gibi gözükse de durum çoğunlukla böyle değildir. Çocuk çalıştıkça tanımladığı obje hakkında düşünmekte ve böylece sembol gittikçe daha tanınır bir forma girmektedir.

Görüntü 22

Doğal gelişim süreci içinde şematik dönem grubuna giren çocukların resimlerinin ortak özellikleri aşağıdaki şekliyle belirlenmiştir.

- Dekoratif süsleme ve renk kullanımı etkindir; özel durumlarının dışında genellikle canlı renkler tercih edilir. Tekrarlardan oluşan boyama ve çizime ilişkin bir güven duygusu oluşur.
- Çizim ve boyamada önemli parçaların abartılarak gösterilmesi, önemsizlerin ise yok edilmesi fark edilir.

- Mekân kavramı gelişmiştir. Figürler tasarlanan mekânlarla özdeşleştirilmiştir.
- Resmi yatay olarak ikiye bölen ‘’yer çizgisi’’ çoğunlukla görülen önemli bir ortak özelliktir.
- Resimlerinde bazı yazı ve simgeler görünür. Örneğin, çizgi film kahramanlarının isimleri veya yön işaretleri, banka, otobüs durağı levhası, trafik işaretleri, bazı meşrubat ve fast food şirketlerin logo’ları resimlerinde yer vererek tema’yı zenginleştirirler.
- İnsan figürleri profil veya cepheden gösterilir. Şemalar geometrik şekillere benzer (gövde dikdörtgen, baş daire, etek üçgen gibi). En önemli figüratif konuların başında; yakın çevresi, kendisi, ailesi ve arkadaşları gelir.
- Figürlerde, cinsiyet ayrılığından kaynaklanan ayrıntılar belirgindir. (kirpikler, dudak boyaları, kırmızı yanaklar, yüzük, kolye, sigara ve şapka gibi.)

Bu yaş gurubunda çocukların resimlerinde ritmik, anlık konuların betimlenmesi etkili olmaktadır. Genellikle işlenebilecek konular arasında ‘’İp atlamak, top oynamak, çeşitli yarışmalar, spor etkinlikleri, mahallemiz-çevremiz, lunapark, dağcılık, kamp ve diğer macera içerikli konular.’’ sayılabilir (Artut, 2006).

2.9.4. Çocuğun İlgisini Çeken Kitap Türleri

Çocuğa, kitap seçerken yaş gurubu çocuğun ilgi düzeyi, sosyal ve kültürel birikimleri göz önünde bulundurulmalıdır. 6 -7 yaş çocuk grubu gerçek üstü hikâye ve masalları tercih ederek onlarda bulunan abartıya gülmek isterler. Çocuklar kitabın içeriğinde eğlence olmasını ister. Bu tür mizahi öğelere de yer verilmelidir.

Görüntü 23

Resimlerin büyük ve ayrıntısız olması çocuğun daha iyi algılaması ve dikkat çekmesi açısından önemlidir. Kitap dilinin yalın olması da çok önemlidir. Doğru

iletişim kurulması için sade bir dil kullanılmalıdır. İllüstrasyonlarda fazla ayrıntı çocuğun dikkatinin dağılmasına sebep olur. İlkokula yeni başlayan bir çocuk, kitabında iri puntoda bir yazı ister.

2.9.5. Masallar

Türk masallarında olağanüstü öğelerin kullanımı fazladır; ayrıca Türk masallarında en önemli vasıflı kişi, padişahtır. Padişah hep iyi niyetli, cömert, yakışıklı olarak yansıtılır. Keloğlan, Türk masalının başkahramanı olmuştur. Keloğlan, olaylar karşısında düşünme yetisini kullanır, umulmadık başarılar gösterir. Kötülere karşı savaşır ve galip gelir. Bazen küçümsenir, becerikli oluşu ön plana çıkar kimi zaman.

> Türk çocuk edebiyatına kaynaklık eden önemli efsanevi kişi de Dede Korkut' tur. Orta Asya'daki Oğuzların, yol göstereni olmuştur. Masallarda kahramanlık, mücadele, komşu kavimlerle yapılan mücadeleler ve açık öyküleri anlatılır. Göçebe Oğuzların İslam ideali uğruna savaşmaları da ifade edilir. Korkut Ata tarafından bu masallar öyküler bir araya getirilip, 15. y.yılın ikinci yarısında oğuz destanı geleneğini iyi bilen bir ozan tarafından yazılı edebiyata mal edilmiştir (Tutlu, 1999, s.18).

Nasrettin Hoca'da, Türk masalları için önemli bir kahramandır. Nükteli sözleri, hazır cevaplılığı, mizahi çizgisi ile bilinir. Nasrettin Hoca aynı zamanda masalları ile güldürürken düşündürmüştür. Nasrettin Hoca, kötü ve kurnaz kişiye bir şekilde cezasını çektirmiş ya da çeşitli ders alınacak yönler kazandırmıştır. Nasrettin Hoca, halk arasında fıkranın yayılmasını sağlayan önemli bir isim olmuştur.

Masallar, didaktik yönüyle çocuğun dünyasına yeni boyut kazandırmaktadır. Masal kahramanlarının tasvir edildiği resimsel ifadeyle de çocuğun dünyasında gelişme, değişme ve zenginleşme olmaktadır. Çocuklar ilk masal ile tanıştıklarında, anlatımsal olarak anlatılanları anlayabilir. Görsel olarak ifadenin netliği yakalanmalı ki çocuk, doğruyu anlamalı hatta anladığı şeyden zevk de almalıdır.

2.9.6. Resimleme, İçerik ve Tasarım Açısından Çocuk Kitapları

Resimli çocuk kitapları estetik yönüyle incelenirse, görünen yüzünün birbirine bağlı üç farklı katmandan oluştuğu fark edilir. Bunların ilk ikisi metin ve resimler, üçüncü yanı da tasarım ve üretim aşamalarıdır. Metin edebiyatla ilgilidir. İyi

bir resimli çocuk kitabının metni edebi değer taşımalıdır. Ancak çocuk kitaplarının bazılarında metin hiç yer almayabilir. O zaman kitabın resimleri ile resimlerin ortaya koyduğu konu arasındaki estetik bağ, değerlendirmede esas alınmalıdır.

Metnin kökeni sözdür. Söz, insanlığın bir arada yaşamasından doğmuş, en önemli iletişim araçlarından birisidir. Uygarlık tarihinin temeli, insandan insana anlatılan yaşantı ve olayların sesle-sözle-kuşaktan kuşağa aktarılması ile oluşmuştur. Sözün görsel işaretlere dönüşmesiyle –yazının bulunmasıyla da ses kalıcı bir yapıya kavuşmuştur. Yazı, uygarlık anlayışına yeni bir boyut getiren en önemli görsel iletişim araçlarındandır. İnsan yazıyla düşünce, duygu ve birikimlerini kalıcı olarak kaydetme olanağına kavuşmuştur.

Resimli çocuk kitaplarında metnin edebi değeri başlangıçta verilmek istenenin gerisinde kalmış, çocuklara okumayı öğretme düşüncesi estetik kaygıyı geri plana itmiştir. Sözlü edebiyat geleneğinden gelen öykü ve masalların çocuğun ilgisini öğüt veren metinlere göre daha fazla çektiğinin anlaşılmasıyla çocuk kitaplarının yazınla-edebiyatla-bağlantısı giderek güçlenmiştir.

19. yüzyıl sonlarına kadar çocuk kitaplarında resim, metnin anlattıklarına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılık çizerin kişiliğini, dünyasını, hayal gücünü, yaratıcılığını resimlerinde ortaya koymasına engel değildir. Örneğin, Grimm ve Andersen masalları ve çocuk kitaplarında klasikleşmiş çok sayıda masal ve öyküler nesiller boyunca yüzlerce çizer tarafından resimlenmiş ama her dönemin anlayışına, yaşama biçimine ve tasarımcının kişiliğine bağlı olarak farklı resimlemeler ortaya çıkmıştır. Bu farklı biçemlerde yaratılan görsel zenginlik, çocuğun estetik beğeni düzeyinin gelişmesinde önemli bir etken olmuştur.

Görüntü 24

Görsel algının diğer algı türlerine göre oran olarak yüksek olmasından dolayı, görsel izlenimlerimiz belleğimizde önemli bir yer tutar. Özellikle bizi etkileyen, farklı bulduğumuz görüntüleri belleğimizde tutarız. Resimle bir yaşantıyı, duyguyu anlatılabilir, hissettirebilirsiniz. Resmi kalıcı kılan onun estetik değeridir.

Resimlemeyi yapan çizer, metinden yola çıkarak tasarladığı sahnenin görüntü yönetmenidir. Tipleri belirler, mekânı oluşturur, yansıtmak istediği sahneye bakış açısını belirler. Bütün bu elemanları uygun, bir bütünlük içinde bir araya getirmesinde sanatçı özgünlüğünü ortaya koyar.

- Resimler çocuğun kitaptaki içeriği kavramasını,

- Resimlerin özgün dili, kavranan içeriğin akılda kalmasını,

- Kavranan içeriğin akılda kalması çocuğun yazı dilini kolay öğrenmesini,

- Resimlerin niteliği de çocuğun estetik beğeni düzeyinin gelişmesini sağlar.

Resimli kitabın tasarımında resim-yazı bütünlüğünü sağlamanın yolu; yazıyı resme göre doğru bölümlemek, mekân, zaman ve figürleri tutarlı bir sağlamlıkla bir araya getirmekten geçer.

Görüntü 25

Sayfa tasarımında, resim ve yazının birbirini destekleyerek yeni bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilmesi sağlanmalıdır. Görsel bütünlüğü sağlamak için açılmış iki sayfa bir arada tasarlanmalı, yazının rahat okunmasına önem verilmeli, çocuğun ilgisini diri tutmak için de resimler özellikle sağ sayfada yer almalıdır. Kolay okunabilmesi için de yazının puntosu çocuğun yaşına uygun düzenlenmeli, yukarı ve aşağı çıkıntıları nedeniyle büyük harflere göre daha iyi okunduğundan metinde küçük harfler kullanılmamalıdır.

MERAKLI POTPOT

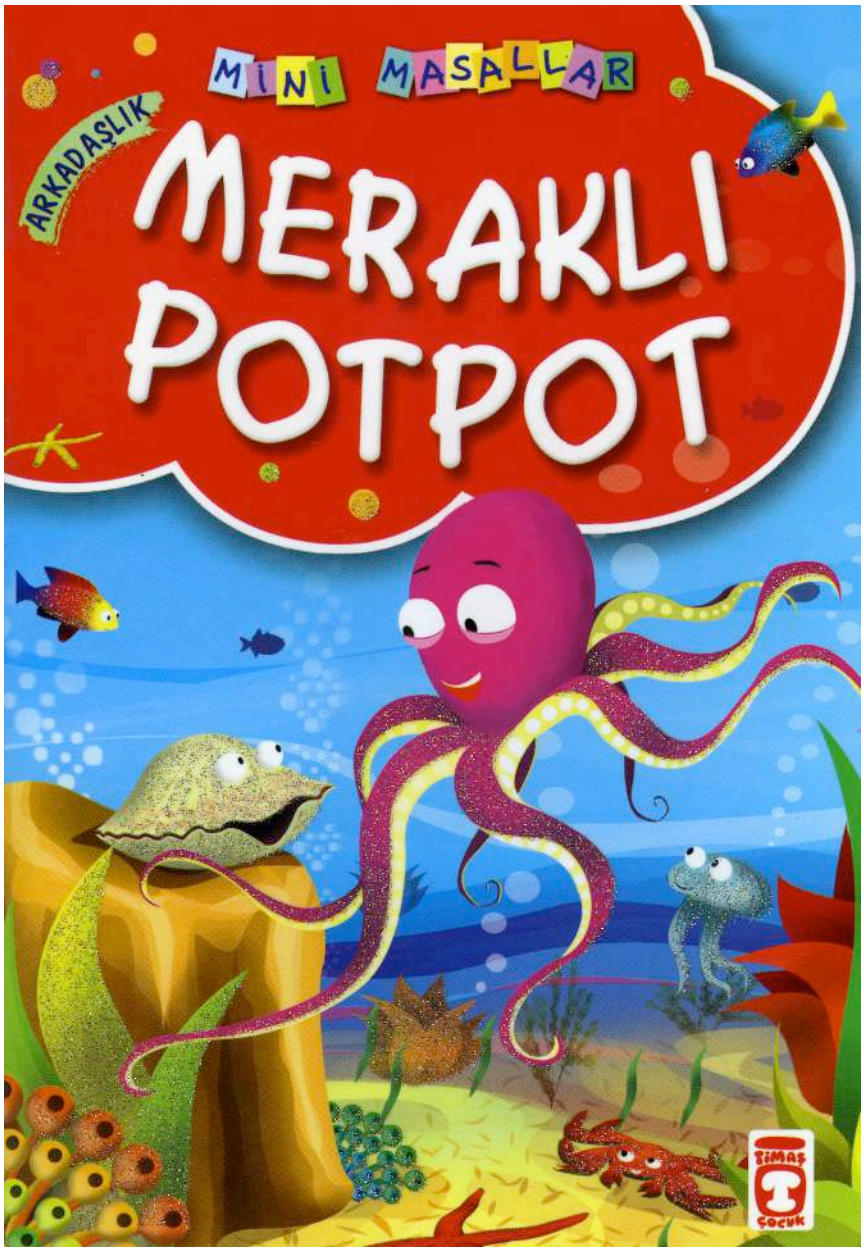

MERAKLI POTPOT

– Sen nasıl bir hayvansın böyle, burada ne arıyorsun, diye sormuş.

Potpot gülümseyerek,

– Arkadaş arıyorum, demiş. Sen kimsin?

16

MERAKLI POTPOT

Sayfa tasarımında yazının resim üzerine basılması düşünülüyorsa, rahat okunabilmesi için zeminle yazı arasında yeterince ton ve doku farkı olmalıdır. Yakın tonlarda resim üzerine basılan yazı, renk ayrımı ve baskı sırasında oluşacak ton değişimleri nedeniyle zeminle karışarak okunamaz hale gelebilir. Aynı şekilde yazı karakterine yakın dokulardan oluşan resim üzerine basılan yazı da zor okunacaktır. Harf aralarındaki boşluklarla sözcükler arasındaki boşlukların çok fazla veya çok az olması da okumayı güçleştiren nedenlerdendir. Satır uzunlukları arttıkça okunaklılık

azalmaktadır. Çok kısa satırlar, gözün çok fazla takibini gerektirdiğinden okumayı güçleştirmektedir. Bu nedenle kolay okunurluk için satırlar, ne çok uzun ne de çok kısa olmalıdır.

19. yüzyılda ortaya çıkan Art Nouvea döneminde çocuk kitabı tasarımında sadece resim değil, onun yanında tipografi ve sayfa düzeni de önem kazanmıştır. 20.yüzyıl başında özellikle Viyana'da Jugenstil akımının çocuk kitabı resimleri üzerinde önemli etkileri olmuştur. Oskar Kokoschka'nın resimlediği''Çocukların Rüyası'' adlı çocuk kitabı bu konuda önemli bir örnektir.

Sanatsal ve kütürel politikaların farklı görüşlerin boy gösterdiği İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocuk kitapları, çocuk ve sanatı yeniden bir araya getirme çabasına girmiştir.

> Etkisini uzun süre devam ettiren 20.yüzyıl sanat akımlarından sürrealizm ve onun kapsamında bulunan ''rüya''çocuk kitaplarına biçimsel ve edebi anlamda ''akıl dışı'',''saçma''kavramlarını kazandırmıştır. Ancak geleneksel olarak zaten bu kavramlar onun yabancısı değildir.''Gulliver'in Seyahatleri''(Swift 1726),''Alice Harikalar Diyarında''(Caroll 1865), ''Pinokyo'nun Serüvenleri''(Collodi 1883)'nden beri çocuk edebiyatı gerçeklik ve yabancılaşma gibi motiflerle doludur. İllüstratörler, yayıncılar ve satıcılar sürrealist akımın ışığında gördükleri çocuğun dünyasındaki sihri iyi kullanmışlardır.
>
> Kişilere göre farklı yazı karakterlerinin kullanılmasını ilk James Massin, İonescu'nun ''Kel Şarkıcı'' adlı tiyatro oyunu kitabının tasarımında kullanmıştır. Post-modern tasarımın ilk örneklerindendir. Modernist tasarım anlayışındaki işlevi-okunaklığı- ön planda tutmak yerine oyundaki atmosferi, duyguyu yansıtma düşüncesi ön plandadır (Kaya, 2008).

KÜÇÜK AYŞEGÜL

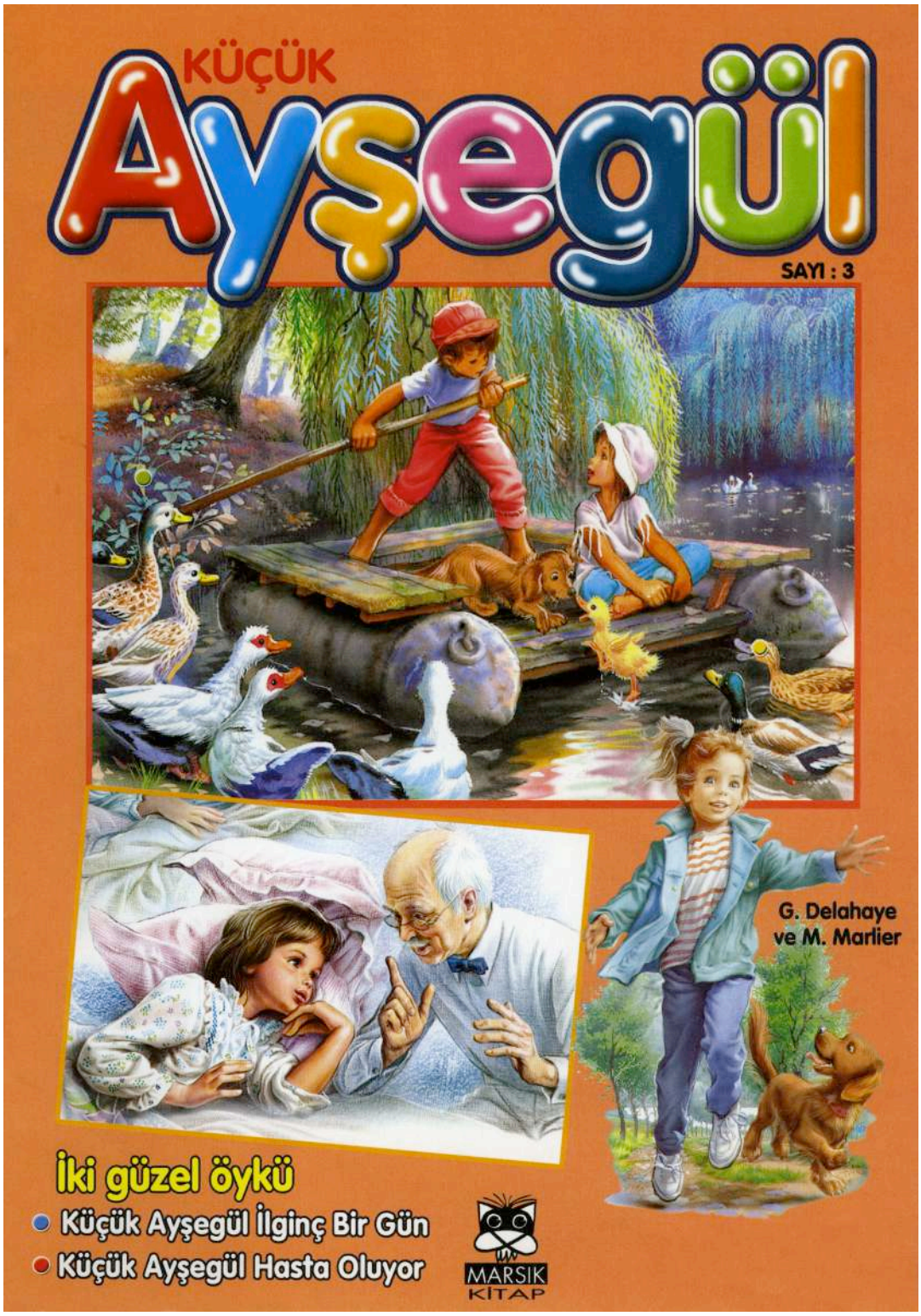

KÜÇÜK AYŞEGÜL

Küçük Ayşegül İlginç Bir Gün

Engin, Ayşegül'e bir gezintiye çıkmayı önerdi. "Görünce bayılacaksın. Ortasında ada olan bir göl var. Çevrede bir sürü kuşla karşılaşacağız, balıkçıl kuşları ve hatta yalıçapkınları."

Orman bekçisi çocukları selamladı. Orman bekçisi Engin'in babası. O sırada derenin akışını düzenleyen bir vanayla uğraşıyordu. Atkestanesi ağaçlarıyla çevrili gölün kıyısındalar.

"O adamlar suyun içinde ne yapıyorlar Engin?" Ayşegül meraklanmıştı.

"Onlar balık yetiştiricileri," diye yanıt verdi Engin. "Çiftliklerde balık yetiştiriyorlar. Yavruları, sazanları, tatlı su levreklerini büyüsünler diye göle boşaltıyorlar."

2.9.7. Türkiye'de Resimli Çocuk Kitaplarının Gelişimi

Çocuk kitaplarının gelişimi Türkiye'de, İslamiyet'ten sonraki devrin etkisi ve Batı uygarlıklarının etkisi altına girmesiyle yakından ilişkilidir.

Tanzimat dönemiyle beraber, batı etkisi görülmüş ve yazılı çocuk edebiyatında gelişmeler sağlanmıştır.

19.yy.'dan önce çocuklar için yazılan eserlerde, çocuk dünyasının, anlayışının dışındaki çalışmalar söz konusudur.

Tanzimat dönemi yazarlarından Şinasi Recai Zade Ekrem ve Ahmet Mithat Efendi'nin Fransızca'dan çevirdikleri, kısa manzumeler ve hayvan öyküleri, çocuklar için yayınlanan örneklerdir.

Cumhuriyet döneminden sonra, Güzel Sanatlar Akademisinin kurulmasıyla ve batıya öğrenci gönderilerek, sanatçı yetiştirilmiş ve o güne kadar görülmemiş oranda okur-yazar sayısı yükselmiştir. Bu arada okul öncesi dönemine ait çocuk yayını için gerekli ortam oluşmaya başlamıştır. Bazı yazarlar da, masal ve halk öykülerini değerlendirmeye çalışmışlardır. Naci Tezel' in 1943'te yayınlanan "Çocuk masalları ve Halk Öyküleri" masallarımızı derleyip, yeniden yazmayı uğraş haline getiren Eflatun Cem Güney'in "Dertli Kaval"(1945), "Nar Tanesi" (1946), Bir Varmış Bir Yokmuş (1956), Dede Korkut Masalları (1958),"Gökten Üç Elma Düştü"(1960) ve "Az Gittik Uz Gittik"(1961) eseriyle Christian Andersen ödülünü iki kez almıştır.

> Ülkemizde 1928 yılında yapılan Harf Devrimi ile birlikte toplumun eğitimi için resimli kitaplara sık sık başvurulmuştur. Bunların önemli bir kısmında hedef kitle, okuma-yazma bilenlerin azlığı nedeniyle, çocuk-büyük her kesimi kapsamıştır. Konuları sağlık, tarım ve yurttaşlık bilgisidir. O dönemin önemli sanatçı ve çizerleri tarafından resimlenen kitaplar Halk Evleri'nde bulunan kitapların arasında okuyucusuna ulaşmıştır. Alfabeler topluma yeni kabul edilen Latin Harfleri'ni öğretmek amacıyla en çok basılan kitaplardandır. Bunların arasında 1933 yılında Tombul Teyze tipinin yaratıcısı ünlü karikatürcümüz Ramiz Gökçe tarafından çizilen ''Alfabe'' ve 1937 yılında aynı sanatçımızın iç sayfalarını resimlediği, İhap Hulusi'nin kapağını yaptığı Alfabe, resimleme ve sayfa tasarımının niteliği ile estetik açıdan dönemin en iyi örneklerindendir. Özellikle İhap Hulusi'nin resimleyip tasarımını yaptığı Alfabe kapağında Atatürk'ü Baş Öğretmen olarak modern giyimli kız çocuğuna (manevi kızı Ülkü'ye) okumayı öğretirken betimleyen sulu boya resim ve kapak tasarımı öz ve biçim açısından döneme damgasını vuran etkili eserlerden biridir (Kaya, 2008,).

1882 yılında kurulan ‘’Sanayi-i Nefise’’, 1927 yılında ‘’Güzel Sanatlar Akademisi’’ olarak eğitimine devam etmiş, burada açılan Afiş Bölümü, grafik tasarımcı yetiştiren ilk eğitim kurumumuz olmuştur. 1933 yılında Varlık Dergisi yayın yaşamına başlamış, çok sayıda tanınmış yazar ve ozanımızın yetişmesinde önemli rol oynamıştır. Aynı dönemde edebiyatımızın dilde sadeleşmeye yönelik çabaları çocuk edebiyatının estetik gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

1940’lı yıllarda Dünya Klasikleri dilimize çevrilmiş, Köy Enstitüleri açılmıştır. 1945 yılında Doğan Kardeş Çocuk Dergisi yayınlanmaya başlamış ve birçok tanınmış çizerin yetişmesine ön ayak olmuştur.

1957 yılında eğitime açılan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu ile grafik tasarım ve resimleme konusunda çok sayıda çizer sanatçının yetişmesi sağlanmıştır.

1960’lı yıllar otuzlu kırklı yılların sağladığı kültürel birikimin sonucu aydınlanma ve toplumcu düşüncelerin yoğunlaştığı yıllardır. Halk eğitimine yönelik, önemli sanatçılarımızın resimlediği kitaplar bu sıralarda yeniden yayımlanmıştır.

Doksanlı yıllarda Kültür Bakanlığı’nca düzenlenen Eflatun Cem Güney Resimli Çocuk Kitapları Yarışması’yla ülkemizde nitelikli kitaplar kazanmıştır. Gün geçtikçe bu alandaki yaratıcı yazar ve çizer sayısının artmasıyla, eğitim kurumlarımızda sık sık çocuk kitaplarına yönelik bilimsel toplantılar düzenlenerek sorunlar tartışılmaktadır.

CİN ALİ'NİN TOPACI

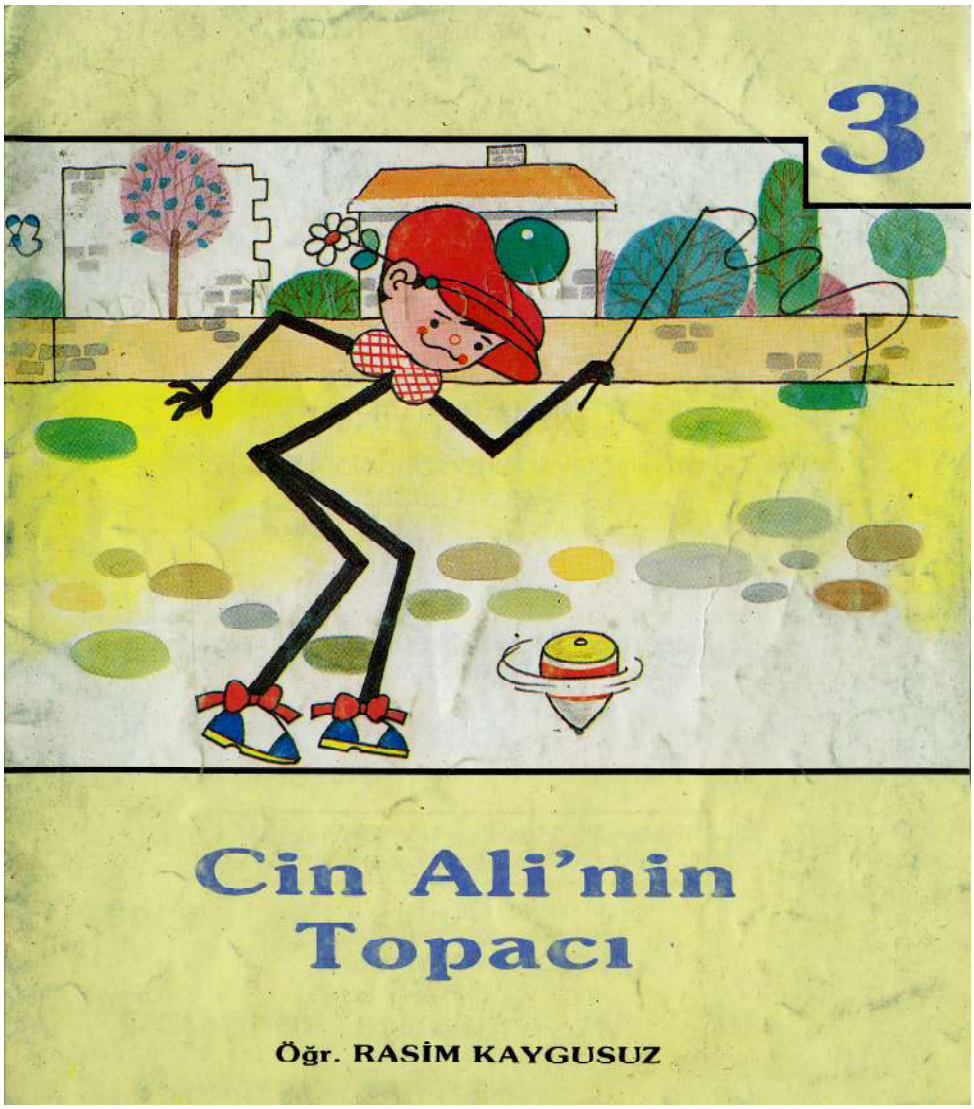

CİN ALİ'NİN TOPACI

Cin Ali de, büfeye gidip ko-
lonya getirdi. Önce halasının
eline kolonya döktü. Ömer'le
annnesine de kolonya döktükten
sonra oturdu. Birlikte tatlı tatlı
konuştular.

ATA OKUMA DİZİSİ

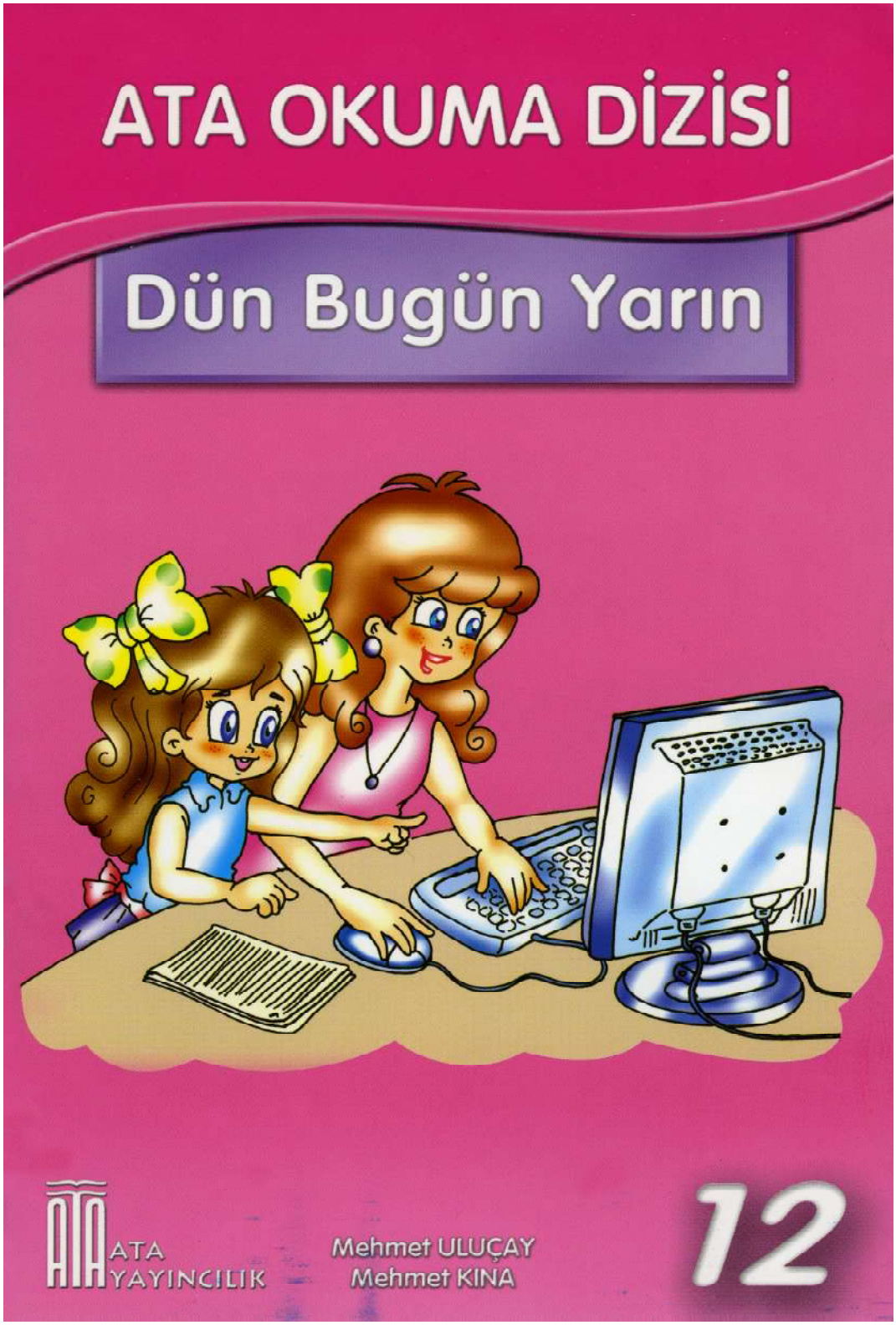

ATA OKUMA DİZİSİ

Görsel Sanatlar dersinde kırmızı ve beyaz fon kağıdı getirdik. Beyaz fon kağıdından ay ve yıldız kestik. Kırmızı kartonun üzerine beyaz ay ve yıldız yapıştırdık. Türk bayrağını yaptık. Bayrağımızı sınıf panosuna astık. Etrafını kırmızı, beyaz kurdelelerle süsledik.

16

TARLA KUŞU VE YAVRULARI

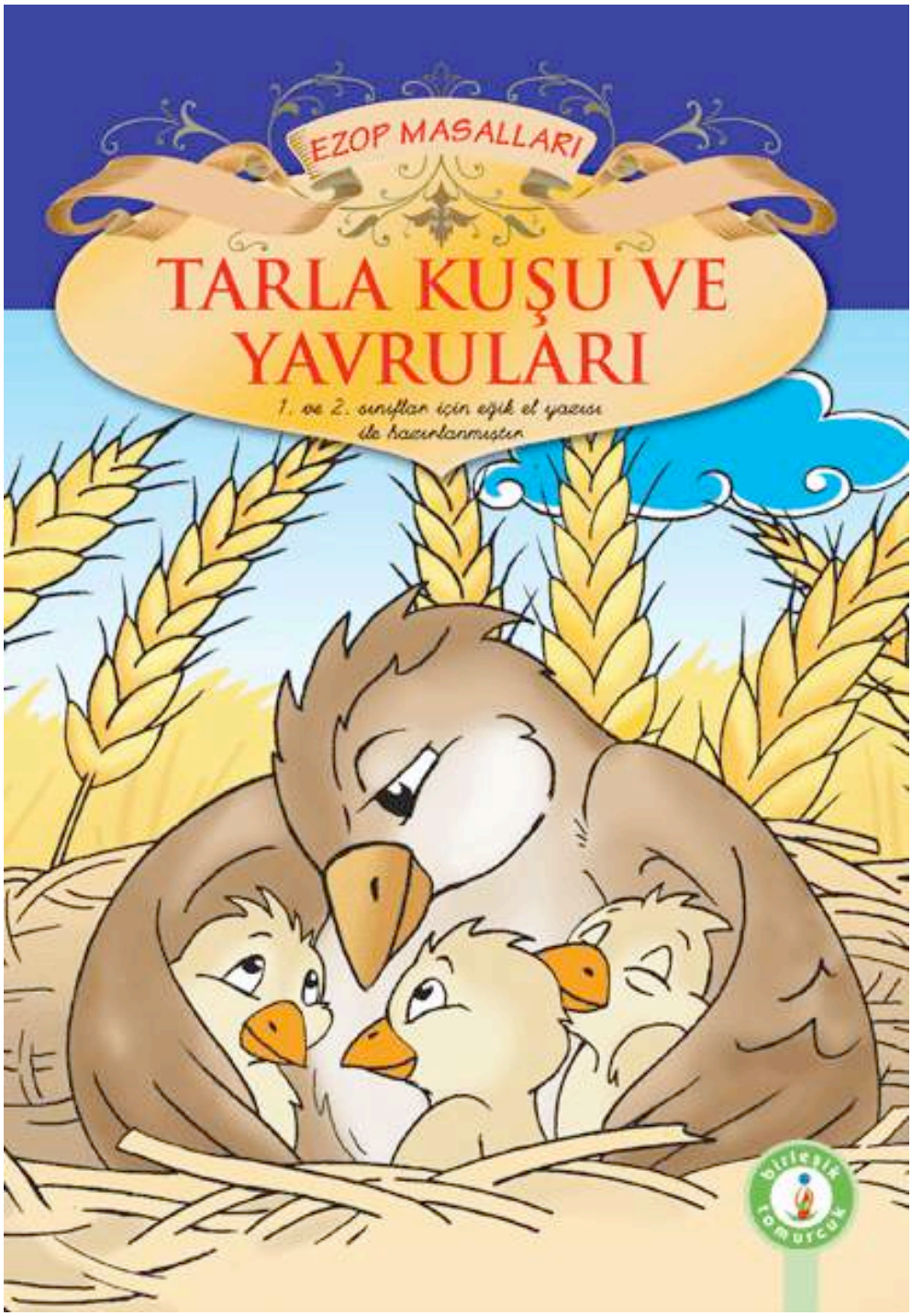

2.10. TALİM VE TERBİYE KURULUNUN DERS KİTAPLARININ NİTELİKLERİ VE İNCELENMESİ İLE DERS KİTAPLARININ HAZIRLANMASI, İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK ÖLÇÜTLER:

Ders Kitaplarının nitelikleri ve incelenmesi ile ders kitaplarının hazırlanması, incelenmesi ve değerlendirilmesine yönelik şartlar aşağıdaki şekilde sunulmaktadır;

Madde 5 – (Değişik : 3.3.2007/26451 RG) Ders Kitapları;

- Anayasaya ve kanunlara aykırı hususları içeremez
- 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen ‘’Atatürk İnkılap ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek’’ hükmüne ve Türk Milli Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanır.
- Temel insan haklarına aykırılık taşıyamaz. Cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içeremez.
- Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanır.
- Reklam niteliğinde öğeler içeremez. (MEB, 1995,s.1)

İlköğretim okumayı sevme ve öğrencilere iyi okuma alışkanlığı kazandırmada başlangıç dönemidir. İlköğretim çağındaki çocuklar için yazılacak ve basılacak kitapların niteliğine de bu sebepten özen gösterilmesi gerekir. Aynı zamanda kitaplar öğrenciler için çok yararlı materyallerdir.

Kitapların hazırlanmasıyla ilgili olarak; bakanlık ve özel kesim tarafından hazırlanacak kitaplar alan uzmanı/uzmanları, editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı, rehberlik veya gelişim uzmanlarından oluşan ekipçe; içerik, dil, anlatım ve üslup, ölçme, öğretme ve ölçme – değerlendirme, teknik, tasarım ve düzenleme yönlerinden hazırlanır. (MEB Mevzuat Bankası, Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirmesine İlişkinYönerge ,2010, s.2).

Dil, anlatım ve üslup bakımından kitaplarda;

- Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılır.
- Türkçeleşmiş kelimeler, yaşayan Türkçenin bir parçası olarak değerlendirilir.
- Öğrencilerin seviyelerine uygun, yeni kelimeleri öğrenmelerine fırsat veren zengin ve akıcı Türkçenin kullanılmasına özen gösterilir.
- Cümleler,öğrencinin zihnindeki bilgilerin yapılandırılmasına yönelik olarak kurrulur.
- Paragraf düzenleme kurallarına uyulur ve paragraflar arasındaki anlam ve mantık ilişkisine dikkat edilir.
- Cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenir.
- Türkçenin kullanımında, baskıya hazır nüshanın teslim tarihindeki Türk Dil Kurumunun son yayımladığı Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır. Baskıya hazır nüshanın inceleme sürecinde Yazım Kılavuzu'nda yapılan değişiklikler baskıya hazır nüshanın puanlanmasında dikkate alınmaz. Ancak değişikliklerin yansıtılması başvuru sahibinden istenir.
- Konuların işlenişinde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.
- Kelimeler, nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilir.
- Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanır.
- İlköğretimin ilk üç sınıfında soyut kavramların kullanılmasından kaçınılır. (MEB Mevzuat Bankası, Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirmesine İlişkinYönerge ,2010, s.3).

Bir kitabın öğreticiliği ve etkililiği kitabın okunabilirliğinin yanında kitabın içeriğine de bağlıdır; ama bunların yanında dış görünümü ve tasarımını da göz ardı etmemek gerekir. Öğrenciler, günlük dille yazılmış, kısa cümle ve paragraflı, resimlerle süslü kitapları okumaktan hoşlanırlar, bu yüzden öğrencilere önerilecek kitapların ilgi çekici olmasına özen gösterilmesi gerekir.

Hazırlanan kitapların teknik, tasarım ve düzenlemesiyle ilgili olarak;

Sayfa tasarımlarında resim, fotoğraf, grafik, şema, plan, harita vb. Görsel unsurların yerleştirilmesinde görsel algının yanı sıra, bunların eğiticilik ve öğreticilik niteliğine de önem verilir.

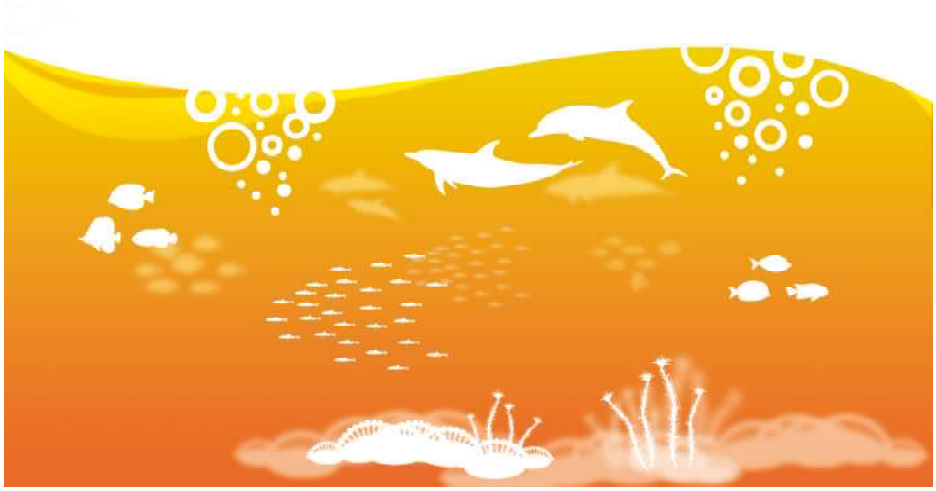

Görüntü 26

Görsel unsur, öğrencilerin gelişim basamaklarına uygun; görsel algı yönünden ise renk uyumuna dikkat edilerek açık, temiz ve net bir baskıyla hazırlanır.

Her türlü yazı, resim, fotoğraf ve benzeri materyallerden telif hakları gözetilerek alıntı yapılabilir.

Konuların daha iyi öğrenilebilmesi için açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı harita, kroki, fotoğraf, şema, grafik, resim ve benzeri görsel unsurlara yeterince yer verilir.

Kitaplarda yer alan başlıklar sistematik biçimde düzenlenir ve ikonografik bir sistem oluşturulur.

Kitap kapaklarında aşağıdaki hususlara yer verilir;

Ön kapakta; kitabın adı, okul türü, sınıfı, başvuru sahibinin adı, varsa pedagojik açıdan uygun bulunan amblemi ve dersin özelliğini yansıtan kapak düzeni,

İç kapağın ön yüzünde; kitabın adı, okul türü, sınıfı, yazarı/ yazarların adı ve soyadı varsa akademik unvanı, başvuru sahibinin adı veya adresi varsa pedagojik açıdan uygun bulunan amblemi,

İç kapağın arka yüzünde; yazar/ yazarların dışındaki kitabı hazırlayanların adı ve soyadı,

Arka kapakta sınıf seviyesi dikkate alınarak sağlık, beslenme, trafik ve çevre ile ilgili yazılı ve görsel tasarımlar yer alır.

Diğer yapraklarda metin kısımlarının başlıkları dışında kalan bölümlerinde resim alt yazıları, dipnotlar ve benzeri kullanılan yazılar hariç ilköğretim 1'inci sınıflar için (20), 2'nci

sınıflar için (18), 3'üncü sınıflar için (14), 4'üncü sınıflar için (12) , 5'inci sınıflar için (11), daha üst sınıflar için ise (10) puntodan daha küçük harfler kullanılmaz.

Yaygın eğitim kurumları için yazılan kitaplarda punto büyüklükleri, öğrencilerin eğitim ve yaş durumları dikkate alınarak belirlenir.

Metinler arasında paragraf boşluğu bulunmayan 100 mm'lik kısmında, 1'inci sınıflar için (10), 2'nci sınıflar için (14), 3'üncü sınıflar için (18), 4'üncü ve 5'inci sınıflar için (20), 6'ncı ve daha üst sınıflar için (22) den fazla satır bulunmaz.

Yaygın eğitim kurumları için yazılan kitaplardaki satır aralıkları, öğrencilerin eğitim ve yaş durumları dikkate alınarak belirlenir. (MEB Mevzuat Bankası, Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirmesine İlişkinYönerge ,2010, s.4)

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, ilköğretim I.kademede öğrencileri için hazırlanan resimli çocuk kitaplarındaki illüstrasyon ve tipografi denge unsurlarının uyumunu inceleme amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmış olup, masal kitapları belge incelemesi yoluyla çözümlenmiştir. *''Belge incelemesi; araştırmacı tarafından bir veri toplama aracıyla toplanmasına gerek olmayan mevcut materyale dayanır. Diğer çözümlemelerden materyalinin zenginliğiyle ayrılır. Esas noktayı belgenin nitel yorumlaması oluşturur* (Gümüş, Durgun, 2000).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, ilköğretim okullarının I. kademesinde öğrenim gören öğrenciler için hazırlanan masal kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi, ilköğretim okulu I. kademede öğrenim gören 7–9 yaş aralığındaki öğrencilerin okudukları masal kitaplarından tesadüfî olarak seçilen Etik Öykü Kitapları Dizisi kapsamında; ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortak çalışmaları sonucu hazırlanmış 5 (beş) masal kitabından oluşmaktadır. Bu kitaplar içerik, sayfa tasarımları ve resimleme-tipografi unsurları göz önünde bulundurularak, illüstrasyon ve tipografi denge unsurları arasındaki uyum incelenerek çözümlemesi yapılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri araştırmacı tarafından seçilen kitapların M.E.B'na bağlı Talim ve Terbiye kurulunda bilirkişilerce hazırlanarak belirlenen kitap değerlendirme kriterleri baz alınarak elde edilmiştir.

4. SONUÇLARIN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

İlköğretim düzeyindeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda kelimelerin ve cümlelerin yanında bulunan resimler birer illüstrasyondur. Yazılanlara açıklık getiren ve anlaşılırlığı arttıran illüstrasyonlar, çocukların okumaya olan ilgisini olumlu yönde etkiler, aynı zamanda sahip oldukları estetik duyguların gelişimine yardım ederek düşünme yetilerini kuvvetlendirir.

Nitelikli resimlerle donatılmış kitaplar edebiyat ve görsel sanat örneklerini incelemenin yanında, seçici bir okuyucu olmayı da sağlar. Görsel sanat eğitimi, okuyacağı kitapta neyi aradığını ve içeriğin yanında görsel hazzın da bulunmasına dikkat eden bireyin yetişmesinde önem arz etmektedir.

Kitap ve sayfa tasarımında; resimlerin yanı sıra kullanılan grafik, düzen ve yazı karakteri, kitabın cilt, en, boy ve hacmini belirlemeden de sorumludur. Bu araştırmada kitapların hazırlanmasında grafik tasarım öğelerine ne kadar bağlı kalındığı incelenerek, illüstrasyon ve tipografi teknikleri açısından çözümlemeler yapılmıştır.

Sonuçlar masal kitaplarının incelenmesi sonucu, araştırmanın her bir alt amacına yönelik olarak çözümlemeler şeklinde belirtilmiştir. Benzer nitelikte çocuk kitapları olmasından dolayı çözümleme sonuçlarında kitaplara ilişkin değerlendirmeler bütün olarak belirtilmiştir.

4.1. Masal Kitaplarının İllüstrasyon Öğeleri Açısından İncelenmesi;

Kitaplarda görsel algı her şeyin başında gelir. Renk ve biçimin birbiriyle uyumlu olması görsel algıyı kolaylaştırıp anlamlandırmaya katkı sağlar. Özellikle 7–9 yaş çocuklarının resim yaparken kullandıkları imge ve simgeler de onların o yaşlarda algılama düzeylerindeki yüksek anlatım güçlerinin belirtisidir.

Nitelikli bir masal kitabının hazırlanmasında illüstrasyonun açısından tasarımcıya da görevler düşmektedir.

Araştırma benzerlikleri olan ve 7–9 yaş çocuklar için hazırlanmış beş (5) çocuk kitabı ile sınırlıdır. Kitaplarda kullanılan illüstrasyonlarda gerçeğe yakınlık görülmektedir. Sanatçı resimlerde fazla abartıya girmeden konuyu genel hatlarıyla

resmetmiştir. Çizimlerde detaya fazla yer verilmemesi, çocukların gördüklerini rahat anlamalarını sağlamıştır.

Resimlerde yuvarlak ve neşeli, çocuğun ilgisini çekebilecek formlar oluşturulmuştur. Resimler yalındır; gereksiz çerçeve süslemelerinden kaçınılmış ve abartıyla resimlerin önüne geçilmemiştir. Çocuğun iç dünyasına uygun; olay ve mekânı kendince anlamlandırması ve gerçekliğe uygunluğu açısından resimler seçilmiştir. Kitaplarda olay örüntüsü resimler ile bütünlük göstermektedir.

4.1.1. Renk Seçimlerine Göre İncelenmesi

Çocukların dikkatini çekebilecek olan resimler öncelikli olarak onlara hoş gelen göz alıcı olan resimlerdir. Bu yüzden resimlerde kullanılan renklerin onlar için fark edilir ve eğlenceli olması önemlidir. Resime baktığında çocuğun o resimle kendi yaşamını bütünleştirerek eğlenmesi esastır.

Renkli çalışmalar her zaman siyah-beyaz çalışmalara göre daha fazla dikkat çeker ve aslına uygunluk gösterir. Araştırmadaki kitaplarda da çocuğun dikkatinin yoğunlaşabileceği göz alıcı renkler kullanılmıştır. Bu şekilde renklerin kullanımından sonra figürle bütünlük sağlanmış ve resimlerin akılda kalıcılığı arttırılmıştır.

Kullanılan renklerle gerçeğe uygunluk saptanmış; renkler sembolik olarak kullanılmıştır. Deniz mavi, güneş sarı, ova yeşil ile renklendirilmiştir. Aynı zamanda bu şekilde görüntülerin gerçeklikleri ortaya koyulmuş ve çocukların cisimleri doğru karakterize etmelerini sağlanmıştır.

4.1.2. Ton ve Doku Değerlerine Göre İncelenmesi

Sanatçı, illüstrasyonla bir anlatım biçimi ya da açıklama sağlamaktadır. İllüstrasyon kendi başına hiçbir anlam ifade etmez. Ağacı yeşil, güneşi mavi renkte kullanmak gibi rengi uyumlu kullanmak, rengin seçilip diğer renklerin seçilen asıl renge yardımcı olmaları ile de tonlama sağlanabilmektedir. Saf renklendirmede ise, ışığa, gölgeye, tonlara bakmaksızın bir renk tonuyla ifade edilmesi söz konusudur.

Araştırmadaki çocuk kitaplarında ışık gölgeyi gösterebilmek için kullanılan renklerin açık ve koyu değerlerin yer yer siyah beyaz renkler olduğu görülmektedir. Bu kadar fazla ton değerleri kullanılırken, geçişlerin sert olmaması için grinin çeşitlemeleri de yapılarak yumuşak geçişler verilmiştir.

4.1.3. İllüstrasyon Öğelerinin Teknik Çeşitliliğine Göre İncelenmesi

İllüstrasyonda birçok yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Kağıt, fırça, maket bıçağı, slayt projektörü, cetveller, sabitleştirici spreyler, seloteyp, kağıtların yanı sıra kurşun kalem ve kuru boya, mürekkep ve mürekkebi kullanılan araçlar, keçeli kalem ve marker kalem, suluboya, anilin, guaj, akrilik, tempera boyaları ile illüstrasyon çalışmalarında yararlanılacak çalışmalar yapılmaktadır; bunun yanında bilgisayar teknikleri de kullanılır.

Günümüzde kullanılan illüstrasyon tekniklerinde tasarımcılar yaptıkları çalışmaların görselliğini arttırmak, ifadeyi güçlendirmek için genellikle bilgisayar ortamında resmetmeyi tercih etmektedirler. Daha önce kullanılan tekniklerin fazla masraflı olması ve yaşamdaki değişmelerle anlatılan mekân uyumu olarak çelişkiler yaşandığından daha kısa zamanda zaman tasarrufu sağlanarak bilgisayar ortamında resmetme tercih edilmiştir. Bilgisayar destekli renklendirmede, daha önce kullanılan tekniklerdeki renklendirme de kâğıt ve kullanılan boyanın israfı da önlenmiş olur.

‘’Resmi kalıcı kılan onun estetik değeridir. Bu duyusal, anlamsal bütünlüğüyle fiziki görünümü arasındaki güçlü ve özgün bağdan gelir’’ (Kaya, 2008, s.83)

Araştırmada incelenen çocuk kitaplarından dört (4) tanesinde; ‘‘Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi, Sevgi ve Yunus Emre, Kendine Güven ve Mimar Sinan’’da bilgisayar destekli resimleme, iki (2) tanesinde ise; ‘’Öğrenme ve Marie Curie, Meraklılık ve Evliya Çelebi,’’ kuru boya-toz pastel karışımı resimleme yapıldığı görülmüştür.

4.1.4. Çocuk Kitaplarındaki Konu Seçimine Göre İncelenmesi;

Günümüzde yabancı eserlerin etkisinde kalınması sıkça rastlanan bir durum olduğundan; çocuk kitapları resimlenirken, resimde oluşturulmuş karakterlerin, biçimlerin toplumumuzdan bir parça olması, yazarın içinde yaşadığı toplum değerlerine yönelik bütünleşme içinde anlatım ve görsellik kullanması önemlidir. Çünkü okuyucu ne kadar yaşamına ilişkin öğe bulabilirse o kadar benimseyici ve ilgili olacaktır.

‘’Çocuk kitaplarında tema ve konu ilişkisi güçlü olmalıdır. Konular çocukta güven duygusunu arttırmalı, çocuğun yaşantısıyla ilişkili olmalıdır. İçerikte olaylar tutarlı biçimde sıralanmalıdır, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır’’ (Demircan, 2006, 14-15).

Araştırmada çocuk kitapları konu açısından incelendiğinde Etik Öykü Dizisi olarak hazırlandığı görülmüştür. Çocuklar için olumlu model olan kahramanlara yer verilmiştir. Toplumun gelişmesi ve bilim açısından bu kişilerin başarıya nasıl ulaştıkları ve kişiliklerinin tanıtılması ile ilişkili olarak işlenmiştir. Aynı zamanda 7–9 yaş grubuna bilgilendirici öğütler vermek hedeflenmiştir.

‘’Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi’’ kitabında Hezarfen Ahmet Çelebi’nin Galata Kulesinin tepesinden kendini boşluğa bırakarak sert rüzgârların etkisiyle Üsküdar’daki Doğancılar’a konmasını; onun yaratıcılığıyla ilişkilendirilip çocuklara bu çerçevede mesajlar verilmiştir. Bunu yaparken aynı zamanda Hezarfen Ahmet Çelebi’nin yaratıcılığının çocukluk döneminden kesitler alınarak 6–9 yaş çocuklara kendilerinden bir şeyler bulmaları da amaçlanmıştır. Çünkü 6–9 yaş döneminde çocuk okuduklarından kendine çıkarımlarda bulunur ve kahramanların yaş diliminin kendi yaşına uygunluğu ile özdeşim kurma arayışına girer. (Ek-1, Ek-2, Ek-3, Ek-4, Ek-5)

İncelenen ikinci çocuk kitabında Yunus Emre’nin Türk Edebiyatının en büyük ozanlarından biri olarak kabul edildiği anlatılmıştır. Yunus Emre’yi asıl değerli kılan ise onun her inançtan her insana olan sevgisiyle bütünleştirilerek kitapta Sevgi ve Yunus Emre’den bahsedilmektedir. (Ek-6, Ek-7, Ek-8, Ek-9, Ek-10)

Üçüncü incelenen çocuk kitabında Mimar Sinan’ın kendine güveniyle ilişki kurulmuş, yeni şeyler öğrenmek ve amaca ulaşmak için çalışmanın gerekli olduğu hususunda durulmuştur. Mimar Sinan Osmanlı İmparatorluğu zamanında yaşadığı ve günümüzde kalan eserleriyle klasik Osmanlı mimarisinin oluşumunu sağladığı anlatılmıştır. Mimar Sinan’ın sürekli yeni şeyler üretip, başarmayı hedeflediği çocuklara örnek kişilik kapsamında sunulmuştur. (Ek-11, Ek-12, Ek-13, Ek-14, Ek-15)

Meraklılık ve Evliya Çelebi adlı çocuk kitabında Evliya Çelebi’nin meraklılığının, öğrenme isteğinin onu araştırmaya sevk ederek farklı yerleri gezip görmesine ve daha sonrasında bunları insanlarla paylaşmasıyla sonuçlandırdığına

değinilmektedir, çocuklara mesaj olarak ise başarının; bilginin anahtarının merak edip, öğrenerek ulaşılabileceğine dikkat çekmektedir. Evliya Çelebi 50 yıldan uzun süren gezginliği sırasında gördüğü her şeyi yazarak, 10 cilt olan ‘’Seyahatname’’adlı eserini tamamlamıştır. Bu bağlamda öğrenci için uzun süren emeğin sonunda bilgi ve deneyim birikimi sağlanacağı mesaj olarak verilmektedir. (Ek-16, Ek-17, Ek-18, Ek-19, Ek-20)

İncelenen son kitapta Polonyalı bilim kadını Marie Curie’nin radyoaktif üzerine gerçekleştirdiği bilimsel çalışmalarından, 1911 yılında Nobel Kimya ödülünü kazanan ilk kadın öğretim görevlisi olduğundan bahsedilmiştir. İncelenen kitaplar arasında Marie Curie’de bayan olarak bilime katkı sağlamış, bilimsel buluşların karşılık beklemeksizin insanlığın hizmetine sunulması gerektiğini savunmuş ve bilim tarihinde yerini almış bir karakter olarak öğrencilerde çalışmanın onur veren yönünü kazandırma amaçlanmıştır. 6–9 yaş kız çocuklarının da hedeflerine ulaşmak için hem cinslerini model alarak onunla yakınlık kurabilecekleri ve çıkarımlar sağlayabilecekleri, bir çocuk kitabıdır. (Ek-21, Ek-22, Ek-23, Ek-24, Ek-25)

4.2. İlköğretim Okulları I.kademedeki Öğrencilerin Seçtikleri Masal Kitaplarında Grafik Tasarım Elemanları Açısından Bütünlüğü İncelendiğinde;

Kitaplarda orantıyı sağlamak ve algılanmayı arttırmak maksadıyla öğelerin yalınlığına dikkat edilmiştir. Resimlerde kullanılan birleşme çizgileriyle, birbirini devam eden renklerdeki yakınlaşmalardan kurtulmak için verilen ışık-gölge ton etkisiyle anlatım ve estetik güzellik yakalanmıştır. Görselliği etkilemek amaçlı kullanılan çizgilerde hareket ve canlılık sağlanmaya çalışılmıştır.

Tasarımcı çizgileri sembolize etmek ve anlatımı kuvvetlendirmek amacıyla renk seçiminde dikkatli davranarak tipografi ve renk seçimini uyumlu kullanmıştır. 6 – 9 yaş çocukların renk seçimindeki tercihleri de göz önünde bulundurularak, rengin çizimlerdeki figürlerle örtüşmesine özen gösterilmiştir. Yer yer yüzeyde ışık değerleri vermek amaçlı lekelerle tonlama yapılmıştır. (Ek-1 ve Ek-25 arası)

Kitaplarda simetrik sayfa düzeni hakimdir. Yazı alanı genişliği ve resim genişliği birbiriyle aynı orandadır, ağırlık bir tarafta değildir. Sayfa düzeninde

resimlemenin daha az yapıldığı sayfada yazı daha fazla yer almış, resimlemenin fazla yapıldığı sayfada yazı alanı daha az kullanılarak boşluk doluluk dengesi sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece okuyucuya tasarımda devamlılık sağlanarak sunulmuştur. Görsel unsurlarla sağlanmış bütünlük oluşturulduğunda kompozisyondaki dağılmanın önüne geçilmiştir. Kompozisyonun bütünlük içinde olması, ahenkli olması gözün rahatlıkla algılamasına yardımcı olmuştur. (Ek-1 ve Ek-25 arası)

Kitap sayfasında kullanılan resimler ve yazının farklı sayfalarda farklı yerleştirme planı kullanılmasıyla çocuklar tek düzelikten kurtarılmıştır ve sayfalarda hareket sağlanmıştır. (Ek-1 ve Ek-25 arası)

4.2.1.Tipografi Öğelerinin Kullanılışı Açısından İncelenmesi

> Tipografi öğelerinin kullanılışı açısından çocuk kitabın puntosu ilköğretim 1, 2 ve 3üncü sınıf öğrencileri için 12 puntodan büyük olmalıdır. 4 ve 5'inci sınıflarda ise 10 puntoluk harfler kullanılabilmektedir Kitapta, yayınevinin diğer yapıtları hakkında bilgiler yer almalı; yazarın özgeçmişi hakkında bilgi verilmelidir. Kitapta içindekiler, sözlük, kılavuz bölümleri yer almalıdır. (Candemir, 2006, s.14)

Araştırmada çocuk kitaplarının yalın bir dille, yapmacıktan uzak ve abartılı biçimlerden kaçınılarak hazırlandığı görülmüştür. Çocukların seviyesi göz önünde bulundurularak, kullanılan dil ve sözcükler çocuklara hitap eder şekildedir. Akıcılığı sağlamak amacıyla kitapta karşılıklı konuşmalara da yer verilmiştir. Sayfa düzeninde kullanılan diyaloglar düşünmeye yöneltmede, özellikle anlamlı ilişkiler kurarak okumada sürekliliği sağlama açısından önemlidir. (Ek-1 ve Ek-25 arası)

Tasarımcı boşluğa gereken önemi göstererek; yazı ve resimleri aynı sayfada kullanmış, resim ve yazıdaki kopukluğu önlemekten kurtarmıştır. Bu sayede orantıyı bozmamıştır. Yazı karakterlerinin non-serif olması da okunurluğu arttırmaktadır. (Ek-1 ve Ek-25 arası)

Yazıda espas araları yeterli şekilde verilmiş yazının göz yormaması okurun yazıyı kolay algılayabilmesi sağlanmıştır. Sayfanın tasarım yüzeyinde kullanılan elemanların görsel objelerin gerek renk gerekse tipografik unsurların farklı dizilimleri

sayfada belli bir hareketi oluşturmuşlardır. Tipografik unsurlara aktarılan bilgi, önem sırasına göre düzenlenmiş ve okunurluk arttırılmıştır. (Ek-1 ve Ek-25 arası)

4.2.2. Sayfa Düzeni Açısından İncelenmesi

‘’Çocuk kitaplarında, sayfalar normal aralıklı satırlardan oluşmalı; sayfa kenarlarındaki geniş boşluklar (marjlar) bulunmalıdır. Özellikle, sayfalar tek sütun halinde düzenlenerek, okuma rahatlığı yaratılmalıdır. Sayfalarda resim-yazı uyumu sağlanmalıdır’’ (Sever, 1995, 14-15).

Araştırmaya konu olan çocuk kitaplarında birbirlerinden farklı sayfa düzeni, yazı tipi ve boyutu kullanılmamıştır. Her sayfanın alt, üst ve kenar boyutlarında bırakılan boşluk kitabın sayfa boyutuyla uyumludur. Kitabın her sayfasında resimler renkli kullanılmıştır. Aynı zamanda resimle beraber yazının da aynı sayfada yer almasına özen gösterilmiş ve bütünlük bozulmamıştır.

Sayfa tasarımlarında resim, fotoğraf, grafik, şema, plan, harita vb. Görsel unsurların yerleştirilmesinde görsel algının yanı sıra, bunların eğiticilik ve öğreticilik niteliğine de önem verilir. Görsel unsur, öğrencilerin gelişim basamaklarına uygun; görsel algı yönünden ise renk uyumuna dikkat edilerek açık, temiz ve net bir baskıyla hazırlanır. (MEB Mevzuat Bankası, Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirmesine İlişkinYönerge ,2010, s.4).

Kitapta gereksiz çerçeve ve süslemelerden uzak durularak, yalınlık ve sadelik ön planda tutulmuştur. Sayfa tasarımında gereksiz boşlukları doldurma kaygısı düşünülmeden algılamayı kolaylaştırıcı alanlar yaratılmıştır. Zemin rengi beyaz olduğundan yazılar beyaz zemin üzerinde siyah renkte kullanılmıştır. Beyaz zemin üzerinde %100 ton değeri olan bir yazıya göre %70–80 ton değeri olan yazı daha rahat okuma sağlar, aşırı siyah/beyaz kontrastlığı azalır, bu amaçla kitaplarda da buna dikkat edilmiştir.

Aynı şekilde resimlemesi yapılan illüstrasyonların da beyaz zemin üzerinde kullanılması algıyı kolaylaştırmıştır. Yazıların non-serif kullanılması okumayı daha kolay hale getirmiştir. Baskıda kullanılan kuşe kâğıt sayesinde resmedilen figürler daha canlı ve parlak görünmektedir. Sayfa boyutunun da A–4 olması kitapları çocuklar için daha çekici hale getirmiştir.

4.2.3. Okutulan Masal Kitaplarının Öğrencilerin Yaş Grubuna Uygunluğu Açısından İncelenmesi

Çocuk kitapları, çocuğun ilgi ve gereksinimlerini karşılaması ve çocukta özel yerleri olması yönünden eğitim öğretim süreçlerinde çocuğa yardımcı niteliğinde olan materyallerdir. Çocuğun yaşamayı öğrenme ve keşfetme sürecinde ona öncelikli yardımcı kabul edilirler. Bu önem neticesinde çocuk kitapları hazırlamak ise titiz, özenli, yaratıcı çalışmalar ve araştırmalar sonucunda oluşur. Çocuğun 7–9 yaş döneminde sembollerle düşünmeye başlamasından, özellikle bu döneme yönelik tasarlanan çocuk kitaplarında, nesnelerin kavram ya da olguların zihinsel imgeleri üzerine oldukça fazla yer verilmelidir.

> Kitabın dili sade ve açık, anlatımı sürükleyici olmalıdır. Paragraflar 3–5 tümceyi geçmemeli; sözcükler, çocuğun sözcük dağarcığını geliştirici nitelikte olmalıdır. Yapıtlarda kullanılan bilinmeyen sözcük sayısı çocuğun gelişimine uygun ve çocuğun dünyasıyla ile ilişkili; kitap yazım ve noktalama açısından kusursuz olmalıdır. Sözcükler güncel olmalı; eski sözcükler ve ses tekrarları kullanılmamalıdır. Kitap, yabancı sözcüklerden mümkün olduğunca arındırılmalı, kullanılan yabancı sözcükler ise aslına uygun yazılmalıdır. Yabancı sözcüklerin açıklamaları verilmeli; yabancı deyim, atasözleri Türkçeye uyarlanmalıdır. Devrik cümle kullanılmamalı; sözcükler sadece ilk anlamlarında kullanılmalıdır. Cümleler tek özne, tek yüklemden oluşmalı; birleşik ve girişik cümle kullanılmamalıdır. Argo ve mecaz söyleyişler kullanılmamalı; edat ve bağlaçlar mümkün olduğunca az kullanılmalıdır. (Candemir, 2006, s.14)

Araştırma kapsamındaki kitaplarda da çoğu çocuk kitabında olduğu gibi kitaplarda yer alan resimler ve diğer çizimler, çocukların yaratıcı düşünmesine, problem çözmesine ve empati kurma gibi becerilerini geliştirmesine olanak sağlaması amacıyla hazırlanmıştır. Nesneler fazla abartıya kaçılmadan çocuğun anlayabileceği şekilde resmedilmiş ve çocuğu tanıdığı nesneleri düşünerek canlandırmaya sevk etmiştir.

Çocuk 7–9 yaş grubunda ortaya çıkan sembollerin çoğunu insan figürüne benzetir, böylece çok kez kullanılan figür çocuğa yabancı gelmeyerek ve çocuk onu gittikçe daha çok tanır. Bu araştırmada incelenen masal kitaplarında insan figürüne fazlaca yer verilerek anlatılan karakterlerin akılda kalıcılığı artırılmıştır.

Kitaplarda, figürlerin tekrarı, çizim ve boyamada önemli parçaların abartılarak gösterilmesi fark edilir. İnsan figürlerinin çizimi profil ve cephedendir. Resimlemede çoğunlukla ana renkler kullanılmış. Özel durumlar haricinde mat renkler tercih edilmemiştir. Bu şekilde çocuk yazıyı kahraman ile birebir ilişkilendirme fırsatı bulmaktadır.

Figürlerin çiziminde kahramanın başta yakın çevresi bulunmaktadır. Kitaplarda figürlerde cinsiyet ayrımı kolayca resmedilmiştir. Şapka, elbise, saçlar gibi. Mekân kavramına yer verilerek figürler tasarlanan mekânlarla özdeşleşmiş ve bu şekilde bütünlük sağlanmıştır.

Çocuklar 7–9 yaş grubunda çevrelerinde karşılaştıkları sorunları çözebilme ve nedenlerini anlayabilme becerilerini uygulamalarla kazanır. Bu nedenle etik ve öğretici değerler taşıyan çocuk kitapları çocukların dış dünyaya açılımlarını kolaylaştırarak bunu farklı çevresel ortamlarda gördüklerini ortaya çıkan değişiklikleri anlayabilmelerine yardım eden araç-gereç niteliği taşımaktadır.

4.2.4. Masal Kitaplarının MEB'nın Talim ve Terbiye Kurulunca Hazırlanan Kriterlere Uygunluğu Açısından Diğer Masal Kitaplarından anlamlı bir şekilde farklılaşma olup olmadığı açısından incelenmesi;

Araştırma yapılan beş (5) çocuk kitabında kitabın ön kapağında kitabın adı, okuyacağı yaş grubu, öykü ve resmedenin adı soyadı, iç sayfada; yayınevi adı, amblemi ve dersin özelliğine uygun bir kapak düzeni oluşturulmuştur. Kapakta tek yazı karakterinin kullanılması ise yazının kolay anlaşılabilirliğini sağlamıştır. (Ek-1, Ek-6, Ek-11, Ek-16, Ek-21) Satırların rahat takibi açısından bloklama yapılmıştır. Sadelik ve yalınlık ön plandadır. Harflerin arası iyi ayarlanmış ve denge oluşturulmuştur. (Ek-1 ve Ek-25 arası).,

Her türlü yazı, resim, fotoğraf ve benzeri materyallerden telif hakları gözetilerek alıntı yapılabilir. Konuların daha iyi öğrenilebilmesi için açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı harita, kroki, fotoğraf, şema, grafik, resim ve benzeri görsel unsurlara yeterince yer verilir. (MEB Mevzuat Bankası, Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirmesine İlişkinYönerge ,2010, s.4).

Farklı masal kitaplarında yazı ve resimle bağlantılı olmayan durumlar göz önünde bulundurulduğunda; resimlerin altında ve üstünde kullanılan yazılarda

öncelikli olarak çocuğun algıladığı resmi anlatan paragraf yer almaktadır. İncelenen kitaplarda çocukların resimle bağlantı kurmalarına yönelik yazı ile görsel bütünlük sağlanmıştır. (Ek-1 ve Ek-25 arası).

İncelemesi yapılan masal kitaplarında ilgi çekmek için aşırı deformasyona kaçılmış resimlemeler görülmüştür, çözümlemesi yapılan çocuk kitaplarındaki illüstrasyonlar gerçeğe yakın fotograf gibi resmedilmiştir. Biraz abartmaların olması çocuğun ilgisini çekmektedir. Ama ilgi çekmek için aşırı deformasyonlara, kolaycılığa kaçınılmamıştır. Resimlemenin sayfa içindeki yeri, oranı, karşı sayfadaki görüntülerle organik ilişkisine dikkat edilmiştir. (Ek-1 ve Ek-25 arası).

İncelenen masal kitaplarında çocuğun ilgisini çekecek nitelikte kâğıt boyutu kullanılmıştır. Kitaplar, A–4 kuşe kâğıda, parlaklığıyla çocuğun dikkatini daha çok çekecek seviyede basılmıştır. Kitaplar, çocukların rahatça taşıyabileceği ağırlıktadır.

Kitaplar tasarım amaçlı eğilim güdülerek oluşturulmuş ve estetik açıdan ilgi çekici kılınmıştır, bu şekilde çocuğun kavramları algılaması kolaylaştırılmıştır. Resim, yazı ve diğer öğelerin yerleşiminde dengeli bir düzenleme yapıldığı için öğeler arası ritim oluşturulmuş ve gözün yukarıdan aşağıya, soldan sağa takibi sağlanarak algılamadaki olabilecek sorunlar ortadan kaldırılmıştır. (Ek-1 ve Ek-25 arası).

4.3. İlköğretim Düzeyinde Öğrenim Gören 7–9 Yaş Grubu Öğrenciler İçin Seviyeye Uygun Hazırlanan Masal Kitaplarının İllüstrasyon ve Tipografi Düzenlerindeki Uyumu Arasında Anlamlı Bir İlişki Var mıdır?

Kitaplardaki resimler konuya uygun, sayfa düzeninde de birlik ve bütünlüğü sağlamalıdır. Resimler anlatılan konuya göre; açıklayıcı, yorumlayıcı eğlendirici, güldürücü ve sevimli olmalıdır. Bazen de güldürürken düşündürmelidir. Resimlerin taşıması gereken en temel özelliği ise, "estetik değeri"dir. Resimler, çocuğun estetik duygularının gelişmesine katkı sağlamalıdır. Estetik kaygı ön planda tutulmak koşuluyla; okulöncesi döneme ve okumaya yeni başlayan çocuklara yönelik kitaplardaki resimlerin renkli olması beklenir.

> Okul öncesi ve okumaya yeni başlayan çocuklar için hazırlanan kitapların dörtte üçü resim, dörtte biri yazı; 8 yaşın üzerindeki çocuklar için hazırlanan kitapların dörtte ikisi resim, dörtte ikisi de yazı olmalıdır. 10 yaşın üzerindeki çocuklara yönelik bir kitabın, dörtte birinin resim, dörtte üçünün de yazı olması gerekir. İlköğretim 6. Sınıftaki

> öğrenciye verilecek bir kitapta; resmin yerini yazıya bırakması uygun olur. (Sever, 1995, 14-15)

Yazıyla, görsellik arasında sağlam bir bağ olmalıdır. Yazı görsel objeyi açıklayıcı, anlatıcı nitelikte olmalıdır. Çocuk metinden anlayamadığını resimden bakarak anlayacağından, resimde hareket ve anlatım bütünlüğü kurulmuştur. Görsel ifade bütünlüğü ve metinsel ifade bütünlüğü iyi olduğunda doğru algılama sağlanabilmektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak ilköğretim düzeyinde öğrenim gören 7–9 yaş grubu çocuklara yönelik hazırlanan 5 masal kitabında görsel ifade bütünlüğünün varlığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırılan kitaplarda tasarım ilkelerine uygunluk sağlanarak 7–9 yaş grubu öğrenciler hedef alınmıştır. Bununla çocuğun estetik, imgesel ve duygusal yaşantısını geliştirici, çocuğun duygusal yaşantısıyla ilişkilendirici olmuştur. Kitaplar aynı zamanda çocuğa resimleme ve yazıların bütünlüğüyle yaratıcı düşünme, kahramanlarla ilişkilendirme ve etik değerlere duyarlılık kazandırma yetisi sağlamıştır.

> Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanır. İlköğretimin ilk üç sınıfında soyut kavramların kullanılmasından kaçınılır. (MEB Mevzuat Bankası, Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirmesine İlişkinYönerge ,2010, s.3).

Kitaplarda yalın ve sade bir dil kullanılmıştır. Metinler fazla uzun değildir ve çocuğa hitap eden basit bir dille yazılmıştır. Konuda kahramanlar çocuk karakterlerdir ve büyüklerden oluşmaz. Büyük kullanılan karakterler ise çocuğa kahramana yakınlık derecesi bulunan kişilerdir. Düz anlatım kadar diyaloglara da yer verilmiştir. Anlaşılması güç kelimeler yerine günlük yaşamda sıklıkla yer alan kelimeler tercih edilmiştir.

Araştırma kitaplarında yaşamdan kesitler sunulmuş ve yer, zaman, kişiler açısından olumlu örneklere yer verilmiştir. Olay akışı sıralı ve düzgün bir şekilde ilerlemiştir. Çocukları öğretici amaçlar içermektedir. Çocukların kahramanlarla özdeşim kurarak, kendilerini keşfetmeleri sağlanmıştır.

Çocuk kitaplarında kullanılan her paragraf ve görsel öğeler bir bütünlük içinde boşluklar ve doluluk göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Görsel unsurların yazı ile tamamlayıcılığı ile öğrenme-öğretme sürecini daha canlı ve ilgi

çekici hale getirmiştir. Estetik, yalınlık, açık ve net ifadelere yer verilmiş, resimlerin kullanımı yazı ile birlikte olmuştur. İşlenen konular etik değerler göz önünde bulundurularak 7–9 yaş grubunun gelişim düzeyine uygun olarak tasarlanmıştır.

5. ÖNERİLER

5.1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

Çocuk kitapları, çocuğun ilgi ve gereksinimlerini karşılayıcı eğitim-öğretim süreçlerinde çocuğa yardımcı niteliğinde olmalıdır. Çocuğun yaşama hazırlanma öğrenme ve keşfetme sürecinde ona öncelikli yardımcı kabul edilir. Bu nedenle çocuk kitapları hazırlamada yaşam beklentileri bilinmelidir. Çocuğun 6–9 yaş döneminde sembollerle düşünmeye başlamasıyla, bu döneme yönelik tasarlanan çocuk kitaplarında, nesnelerin kavram ya da olguların zihinsel imgeleri üzerine oldukça fazla yer verilmelidir.

Paragraf düzenleme kurallarına uyulur ve paragraflar arasındaki anlam ve mantık ilişkisine dikkat edilir. Cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenir. (MEB Mevzuat Bankası, Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirmesine İlişkinYönerge ,2010, s.3).

Çocuk kitapları aynı zamanda doğru ve güzel bir dille yazılmış metinleri, metinlerin düzenli bir şekilde yerleştirilmesi sayesinde çocuğa okuyarak anlatım gücünü geliştirme ve sözcük hanesini zenginleştirebilme yetisi kazandırır, bu nedenle öğretmenler kitap seçimine özen göstererek seviyeye uygun yarar sağlayacak tercihlerde bulunmalıdır.

Araştırma kapsamındaki kitaplarda da çoğu çocuk kitabında olduğu gibi kitaplarda yer alan resimler ve diğer çizimler, çocukların yaratıcı düşünmesine, problem çözmesine ve empati kurma gibi becerilerini geliştirme amacına hizmet etmektedir. Öğretmenler de derslerde öğrencilere empati kurdukları kahramanların resimlerini yaptırıp, öğrencilerin tanıdığı nesneleri düşündürüp anlamlandırmalarını sağlamalıdır.

Çocuklar çevrelerinde karşılaştıkları sorunları (özellikle estetik sorunları) çözebilme ve nedenlerini anlayabilme becerilerini sanatsal bilgi ve uygulamalarla kazanabilmektedirler. Bu nedenle sanat derslerinin konuları ve bunlarla ilgili araç-gereçler, çeşitli uygulamalar, kullanılabilecek özel yöntem ve teknikler, öncelikle çocuğun günlük yaşamı çıkış noktası olarak ele almaktan geçer. Çünkü onlar, öğrendiklerini uygulayacaklarsa, bunu ancak uygun çevrede doğal koşullar içinde görerek, deneyerek, yani yaşayarak yapabileceklerdir.

Kitapların dolaylı olarak öğrencilerin derslerine katkı sağlaması amacıyla farklı derslerde konulara destek amaçlı çocuk kitaplarının kullanılması sağlanmalıdır.

5.2. Aileye Yönelik Öneriler

Kitaplarda yer alabilecek resim ve yazının anlamlı bir ilişki içinde verilmesi ya da ilgili yöntem ve tekniklerin çekici, konuları imgeleyen veya simgeleyebilen yeterlilikte verilmesi, çocuğun (temel eğitimde) somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine olan gelişimini kolaylaştırıcı nitelik taşıması sağlanmalıdır.

Çocuk kitapları çocuğun dünyaya, yaşama ilk açılan penceresinden, giderek genişleme alanı gösteren yaşamın diğer boyutlarına olan açılımını kolaylaştıracak, ona hem öğretirken, bilgilendirirken, yaratıcılıklarını, istek, beklenti ve tasarımlarını uygulama fırsatı verecek, estetik bilgi, algı ve becerilerini geliştirmeyi amaçlayacaktır.

Çocuklar 7–9 yaş grubunda çevrelerinde karşılaştıkları sorunları çözebilme ve nedenlerini anlayabilme becerilerini uygulamalarla kazanır. Bu nedenle etik ve öğretici değerler taşıyan çocuk kitapları tercih edilmelidir. Çocukların dış dünyaya açılımlarını kolaylaştırarak bunu farklı çevresel ortamlarda gördüklerini ortaya çıkan değişiklikleri anlayabilmelerine yardım eden kitapların sağlanması aileye düşen görevlerdendir.

Kitabın içeriği sadece metin olarak algılanıp, tasarım ve tasarım öğeleri, tasarım sorunları dikkate alınmazsa çocuğun estetik beğenisi bozulur, kavramları algılaması zorlaşır. Boyut konusunda kullanıcısının kullanım alanı, mekânı ve kullanım amacı ve taşıma koşulları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Önemli olan kitabı çocuklara anlatıp, onları kitaplarla tanıştırmak, kitabın eğlenceli olduğu anlatılmalı ve doğru seçimler yapabilmelerini sağlanacak eğitimler verilmelidir. Doğru zamanda doğru kitap seçimleri yapıldığı takdirde çocuklar kitap okumanın zevkini daha iyi anlayabilir.

KAYNAKÇA

ASLIER, M., (1983) *"Grafik Sanatlar Yorum Tarihi",* GS Yayın.

A. Show History Of Prited World Warren Chappel, 1970 Knouf, New York, U.S.A.

Art Dergisi, (Mart 1937). ''Afiş Modern Bir Nesir Vasıtası'' Sayı: 3, , s. 4,5.

ARTUT, Kazım.(2006). "*Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri",* Ankara, Anı Yayıncılık,

BECER, Emre, (Nisan 2005) '' İletişim ve Grafik Tasarım, Ankara, Dost Kitabevi.

BEKTAŞ, Dilek. (Ekim 1992) "Çağdaş Grafik Tasarımının Gelişimi", İstanbul , Yapı Kredi Yayınları,

C. BOOK Albert - SCHICK C. Dennis. (Nisan 1998), "*Reklamcılıkta Metin ve Taslağın İlkeleri"*, Yayınevi Yayıncılık, 1. Basım, , İstanbul

DEMİRCAN, Candemir. (2006). ''TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi'' *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* Cilt 2, Sayı 1, Haziran 2006, ss. 12-27

ÇAKIR, Emel. "*İllüstrasyonda Mizahın Yeri*", SDÜ, GSF, Grafik Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi.

ERDEN, M. Çetin; "*Grafik Tasarım ve Uygulamaların İncelenmesi*", Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul,

ERKMEN, Naim, "Görüşme"

GÜMÜŞ, A., DURGUN, M.S. (2000). *''Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş''* Adana, Baki Kitabevi.

http://www.sxc.hu/browse.phtml?f = download&id = 1190220 Erişim Tarihi:

02.05.2010

http://www.msxlabs.org/forum/guzel-sanatlar/213304-illustrasyon-resimleme.html

Erişim Tarihi:01.06.2010

http://www.carpetrium.com Erişim Tarihi:02.06.2010

http://www.watercolorpainting.com Erişim Tarihi: 31.05.2010

http://www.graphic-studio.com Erişim Tarihi: 31.05.2010

İLAL, Ersan. (1989) "*İletişim, Yığınsal İletişim Araçları ve Toplum*", T. Dergisi

Yayınları, İstanbul,

KEŞ Yusuf. (Ocak 2001). ”Görsel İletişimde İllüstrasyonun Kullanım Alanlarına Kurumsal Bir Yaklaşım”, SDÜ, GSF, Grafik Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi

Kültür ve Sanat Dergisi. (Ocak 1977). Sayı: 5, Kültür Bakanlığı Yayınları, , s. 135

MADEN, Sait. “*Türk Grafik Sanat Tarihi Sanatı*”, İstanbul.

MEB, (2007). Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2597_0.html Erişim Tarihi: 04.06.2010.

MEB, (1995). Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. http://meb.gov.tr/html ,Erişim Tarihi: 04.06.2010.

MEGEP, (2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Türkçe Dil Etkinlikleri. http://meb.gov.tr/html, Erişim Tarihi:02.06.2010

MEGEP, (2007). Grafik ve Fotoğraf Sulu Boya Tekniği. http://meb.gov.tr/html, Erişim Tarihi:02.06.2010

MEGGS, Philip B. (1989). “Type ve İmage”, Van Nostrand Reinholt, New York,

KAYA, İsmail. (2008). “*Resimleme, İçerik ve Tasarım Açısından Çocuk Kitapları”* Grafik Tasarım Dergisi, Sayı: 22, İstanbul, , s. 82-91.

KANGEL Refika. (1994) *‘’7-12 Yaş Çocukları İçin İllüstrasyon’’*, Ankara.

ÖNCÜ, Nilüfer. (1989). “İllüstrasyon Yöntemleri”, İstanbul.

RESMİ GAZETE 29.5.1995/22297 – TEBLİĞLER DERGİSİ 3.7.1995/2434. Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Ve Eğitim Araçları Yönetmeliği

SALDIRAY, Sümer. (1972). *Gözlemsel Çözümsel Yöntemle Yeni Düzen Yeni Biçim*, İstanbul, İ.D.G.S.A Yayınları.

SEVER, Sedat. (1995). ‘’Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğirsel Özellikler’’. Türkiye Sanal Eğitim Bilimleri Kütüphanesi.

SÖZEN. M. – TANYELİ, U. (1986). “*Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*”, Remzi Kitapevi, İstanbul.

TAŞDEMİR, Mehmet. (2005). ‘‘ Eğitsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikaye ve Romanlarının Nitelik Düzeyi’’ Milli Eğitim Dergisi, Sayı 168, Güz 2005.

TUTLU, M. Gökhan. (1999). Çocuk Kitaplarında İllüstrasyon,

EKLER

EK – 1 – MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ

Meraklılık ve Evliya Çelebi

Öykü
Esra Çelik

Resimler
Banu Sıçrar

Etik Öykü Kitapları Dizisi, bir proje kapsamında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığının ortak çalışmaları ile hazırlanmıştır. Proje ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM) tarafından UEAM Başkanı Prof. Dr. Canan Özgen tarafından yürütülmüştür.

Etik Değer Kitapları Dizisi
Sevgi ve Yunus Emre
Dürüstlük ve Konfüçyüs
Öğrenme ve Marie Curie
Meraklılık ve Evliya Çelebi
Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi
Kendine Güven ve Mimar Sinan

ISBN 975-8602-35-0

Meraklılık ve Evliya Çelebi

Öykü
Esra Çelik

Resimler
Banu Sıçrar

6-9
yaş

EK – 2 – MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ

Saraya dönme zamanı gelmişti artık. Çelebi Uzunkulak'a:

– Anladığım kadarıyla bu balkabağı denilen şeyin içinde bal falan yok ama tadı bala benzediği için ona balkabağı diyorlar herhalde, dedi. Kızgın satıcının Çelebi'nin kafasına fırlattığı balkabağı yüzünden, Çelebi'nin kafası da tıpkı bir balkabağı gibi şişmişti.

– İşte artık benim de bir kavuğum var, diye söylendi küçük Çelebi.

Uzunkulak:
– Aiii, aiii, diyerek karşılık verdi, Çelebi'ye. Bu eşek Çelebi'nin şişmiş kafasına bakıp gülüyor muydu? Yoksa Çelebi'ye mi öyle gelmişti? Çelebi kendi kendine söylenmeye devam etti:

– Su büyükleri hiç anlamıyorum bazen. Hem çocukların büyüyüp iyi ve bilgili birer yetişkin olmasını istiyorlar, hem de bir çocuk bir şeyleri merak edip de soru sorunca, kafasına balkabağı fırlatıyorlar. Eğer merak ettiklerimi öğrenmek için soru sormazsam, nasıl bilgili olabilirim ki? Ben hiç bir şey anlamıyorum bu işten! Sen anladın mı?

– Aiiii, aiiiiii...

23

EK – 3 – MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ

Çelebinin zekası Padişah'ı etkilemişti.

– Aferin sana. Sen bu yaşta her şeyi meraklı olduğun için sorup, öğreniyorsun ve çok şey biliyorsun. Ben de senin yaptıklarını affediyorum. Artık merak ettiklerini saray öğretmenlerine sorarsın, böylece biz de senin yaramazlıklarından kurtuluruz, dedi gülerek.

Çelebi saray okulunda pek çok şey öğrendi. Ama asıl merakı coğrafya dersi idi. Diğer dünya ülkelerini merak ediyordu. 20 yaşına geldiğinde yaşadığı kent olan İstanbul'un dışına çıkmak ve her zaman merak ettiği uzak kentleri ve ülkeleri gezip görmek için hazırdı. Ailesi ile vedalaştı. Padişah'ın elini öptü, izin istedi. Padişah:

– Çelebi gez, öğren. Arada buraya uğra. Bize gördüklerini, öğrendiklerini anlat, dedi. Çelebi tabi ki sevgili dostu Uzunkulak'ı da yanına aldı. Merak ettiği yerleri görmek ve öğrenmek üzere bütün dünyayı dolaşmaya çıktı.

EK – 4 – MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ

Bu olaydan sonra iki kafadar hemen saraya döndüler. Saraya döndüler dönmesine ama Çelebi'nin annesi onun ahırda olmadığını fark etmişti ve herkesi seferber etmişti Çelebi'yi bulmaları için. Çelebi, annesini ve babasını ahırın önünde onu beklerken görünce çok korktu. Bu sefer ona verilecek cezayı düşünmek bile istemiyordu.

Oysa annesi ve babası Çelebi'yi öyle merak etmişlerdi ki, onu bulduklarına çok sevindiler. Çelebi'ye ceza vermenin de pek bir işe yaramadığını anlıyorlardı. Küçük Çelebi aslında yaramaz değildi, sadece çok meraklıydı işte. Öyle meraklıydı ki, hiç bir ceza onun merak ettiklerini öğrenmeye çalışmasına engel olamıyordu. Bu durumda yapılacak en iyi şey Çelebi'yi saray okuluna göndermek olacaktı. Çelebi'nin sonsuz merakı saray öğretmenlerini çileden çıkartacaktı belki ama Çelebi gibi meraklı bir çocuğun çok başarılı bir öğrenci olacağı da kesindi. Babası Padişah'a bu konuyu açtı, oğlunu iyi bir okula göndermek için ondan yardım istedi. Padişah Çelebi ile konuşmak istedi.

24

EK – 5 – MERAKLILIK VE EVLİYA ÇELEBİ

Gezilerini ilk önce İstanbul'un değişik yerlerine, daha sonra, Bursa, İzmit, Trabzon'a, en sonunda da Azerbaycan, Kırım, Gürcistan gibi dış ülkelere yaptı. Çok yer gezdi, çok şey gördü. Bu geziler sırasında bir çok farklı insanla tanıştı, onlarla güzel arkadaşlıklar kurdu, onlardan yeni yeni şeyler öğrendi.

27

EK – 6 – YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi

Öykü
Emine Düver

Resimler
Bahadır Yazıcı

Etik Öykü Kitapları Dizisi, bir proje kapsamında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığının ortak çalışmaları ile hazırlanmıştır. Proje ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM) tarafından UEAM Başkanı Prof. Dr. Canan Özgen tarafından yürütülmüştür.

Etik Değer Kitapları Dizisi
Sevgi ve Yunus Emre
Dürüstlük ve Konfüçyüs
Öğrenme ve Marie Curie
Meraklılık ve Evliya Çelebi
Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi
Kendine Güven ve Mimar Sinan

ISBN 975-8602-35-0

Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi

Öykü
Emine Düver

Resimler
Bahadır Yazıcı

6-9
yaş

EK – 7 – YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

Bu öykü, yaratıcı bir insan olan Hezarfen Ahmet Çelebi'yle ilgilidir. Öykü onun yaşamındaki önemli olaylara dayandırılmıştır. Hezarfen Ahmet Çelebi'yle ilgili tarihsel bilgiler kitabın sonunda yer almaktadır.

EK – 8 – YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

"Günaydın!" sesiyle uyandı Ahmet. Gözlerini açtığında odasında hiç kimse yoktu. Güneş bu sabah da en parlak ve en sıcak ışıklarını ona doğrultmuştu. Evet, ona günaydın diyen güneşin ta kendisiydi. Yataktan kalktı, her sabah yaptığı gibi penceresinin önüne bir avuç yem serpti. Rüzgâr ona arkadaşlarının kanat seslerini getirmişti. Kısa bir süre içinde kuşlar penceresinin önüne doluşmuştu bile. Hiçbiri ondan korkmuyordu. Çünkü Ahmet kuşlarla tanışalı çok uzun zaman olmuştu.

EK – 9 – YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

Annesinin odasının kapısını açmasıyla Ahmet'in bütün arkadaşları pencerenin önünden gökyüzüne doğru uçuştular. Annesi:

– Günaydın! dedi.

Ahmet neşeyle arkasına döndü ve annesine mutlulukla gülümsedi. Annesi Ahmet'i kahvaltıya çağırıyordu. Ahmet elini yüzünü yıkayıp kahvaltısını yapmak için aşağıya indi.

EK – 10 – YARATICILIK VE HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

Annesi ve babasıyla birlikte güzel bir kahvaltı yaptılar. Daha sonra Ahmet annesinden izin alıp bahçeye oynamaya çıktı. Kuşlar, gökyüzü her zamanki gibi çok güzeldi. Ahmet bahçeye çıktığında, annesi ile babası bir an göz göze geldiler. İkisi de aynı şeyi düşünüyordu. Ahmet'in kuşlara olan merakı onların da hoşuna gidiyordu. Ancak kuşlara ulaşmak için ağaçlara tırmanması onları rahatsız ediyordu. Bu konuya bir çözüm bulmanın zamanı gelmişti. Yapılacak en iyi şey Ahmet'e doğum günü nedeniyle bir kuş armağan etmekti. Böylece, ağaçlara tırmanmadan, kuş yuvalarıyla oynamadan da bir kuşla evde ilgilenme olanağı bulabilecekti.

EK – 11 – SEVGİ VE YUNUS EMRE

Sevgi ve Yunus Emre

Öykü
Satı Çalış, Nesrin Çetin

Resimler
Salih Denli

Etik Öykü Kitapları Dizisi, bir proje kapsamında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığının ortak çalışmaları ile hazırlanmıştır. Proje ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM) tarafından UEAM Başkanı Prof. Dr. Canan Özgen tarafından yürütülmüştür.

Etik Değer Kitapları Dizisi
Sevgi ve Yunus Emre
Dürüstlük ve Konfüçyüs
Öğrenme ve Marie Curie
Meraklılık ve Evliya Çelebi
Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi
Kendine Güven ve Mimar Sinan

ISBN 975-8602-35-0

Sevgi ve Yunus Emre

Öykü
Satı Çalış, Nesrin Çetin

Resimler
Salih Denli

6-9
yaş

EK – 12 – SEVGİ VE YUNUS EMRE

Yunus elinde bağlaması ile gittiği her yeri karış karış dolaşıp, insanlarla söyleşiyor ve onlarla bilgilerini paylaşıyordu. Her gittiği yerde saygı görüyordu. Sevgi dolu şiirler insanları etkiliyordu. Kısa bir zaman içinde insanların sevgisini kazanıyor, aileler çocuklarını eğitmek için ona gönderiyorlardı.

EK – 13 – SEVGİ VE YUNUS EMRE

Yunus yolculuğu seviyor, insan tanımayı ise her şeyden çok seviyordu. Anadolu'yu bir baştan diğer başa geziyordu. Bir süre sonra Elazığ'a vardı. Yunus buraya hayran olmuştu. Bu kentin havasında başka bir şeyler vardı. Yunus gittiği yerlerde han denen otellerde kalıyordu. Her gün handan çıkıp çevreyi geziyordu. Bir gün dolaşırken yolda çok güzel bir köylü kızıyla karşılaştı. Herhalde kız babasıyla şehre alışverişe gelmişti. Yunus heyecanlanmıştı. Şimdiye kadar birçok yer gezmiş, bir sürü insanla tanışmış, birçok ailenin güzel kızlarını görmüş, ama hiç kimseden bu kadar etkilenmemişti. Yüzü kızardı. Bir süre arkalarından baktı. Sonra yaptığından utandı ve yoluna devam etti.

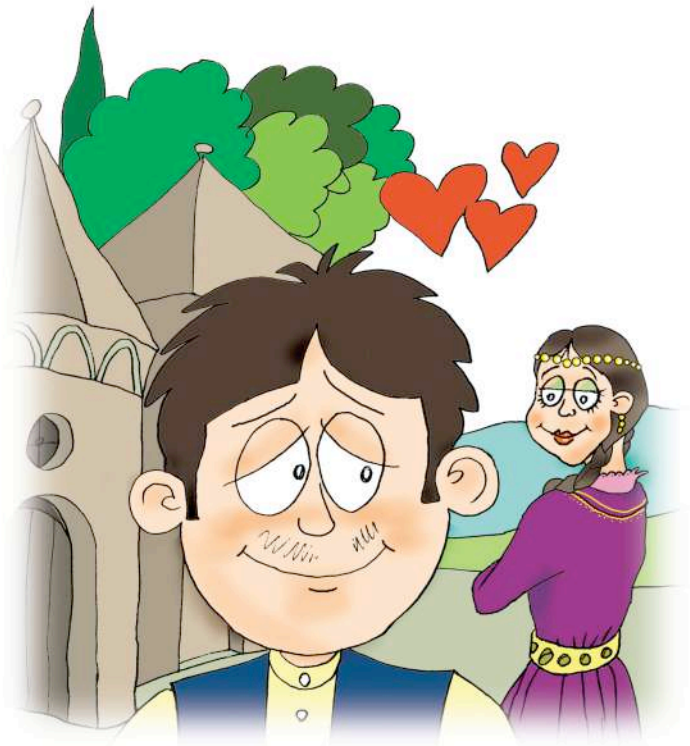

EK – 14 – SEVGİ VE YUNUS EMRE

Akşam hana dönen Yunus'un gözüne hiç uyku girmiyordu. Duygularına bir anlam veremiyordu. Bağlamasını eline aldı ve çalmaya başladı. Bu gün bir başka çalıyordu.

– İşitin ey yarenler
Aşk bir güneşe benzer.
Aşkı olmayan kişi
Misali taşa benzer.

Yine bağlaması Yunus'a neyi olduğunu sordu. Yunus:

– Ey sevgili dostum, bana bir şeyler oldu, dedi ve gördüğü güzeli anlatmaya başladı.

– Sen aşık olmuşsun, dedi bağlaması.

EK – 15 – SEVGİ VE YUNUS EMRE

Her gün Elazığ'ın çevre köylerini dolaşıp gördüğü güzel kızı arayan Yunus, aşık olduğu güzeli sonunda bir köyde buldu. Yunus yuva kuracağı eşini bulmuştu. Kızı babasından istedi. Yunusun bilgisi ve ünü her yere yayılmıştı. Onu tanıyan herkes derin bilgisine ve sevgisine hayran kalıyordu. Kızın babası hiç duraksamadı. Yunus Elazığ'da güzel bir kır düğünüyle sevdiğiyle evlendi.

24

EK – 16 – KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN

Kendine Güven ve Mimar Sinan

Öykü
Emel Sancak, Emine Düver

Resimler
Günhan Emrah Sönmez

Etik Öykü Kitapları Dizisi, bir proje kapsamında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığının ortak çalışmaları ile hazırlanmıştır. Proje ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM) tarafından UEAM Başkanı Prof. Dr. Canan Özgen tarafından yürütülmüştür.

Etik Değer Kitapları Dizisi
Sevgi ve Yunus Emre
Dürüstlük ve Konfüçyüs
Öğrenme ve Marie Curie
Meraklılık ve Evliya Çelebi
Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi
Kendine Güven ve Mimar Sinan

ISBN 975-8602-35-0

Kendine Güven ve Mimar Sinan

Öykü
Emel Sancak, Emine Düver

Resimler
Günhan Emrah Sönmez

6-9
yaş

EK – 17 – KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN

Sinan ahırdan çıktı. Çekinerek yaklaştı. Konuşmaları tam olarak duyamamıştı. Babası:

– Sinan, yoksa bu duvarı sen mi yaptın?

Sinan heyecandan konuşamıyordu, yalnızca "Evet", diyebildi. Sinan'ın Babası:

– Aferin oğlum, duvar eskisinden çok daha güzel olmuş. Onardığın yer duvarın diğer bölümlerinden çok daha güzel görünüyor, dedi. Sinan babasının duvarı beğenmesine çok sevinmişti. Annesi:

– Madem bu kadar heveslisin, istersen duvarın geri kalan kısımlarını da yeniden yapabilirsin, dedi ve ekledi:

– Gerçeği söylemek gerekirse, benden duvarı onarmak için izin istediğin zaman, kendine olan güvenin beni o kadar etkiledi ki, bu çocuk kendine bu kadar güveniyorsa, bu işi kesin yapar dedim. Ama doğrusu sonucun bu kadar iyi olabileceğini düşünmemiştim.

Sinan öğrenmek için uğraşmış, emek vermiş ve yeteneğini öğrendikleriyle pekiştirmiş; bu da onun kendine olan güvenini artırmıştı. Böylece bir işi başarmak için gereken en önemli özelliklerden üçüne sahip olmuştu; bilgi, yetenek ve kendine güven güvenmek. Sinan:

– Bahçe duvarlarının hepsini ben yapabilirim, dedi. Annesi ve babası Sinan'ın kendine bu kadar güvenmesine çok sevinmişlerdi.

13

EK – 18 – KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN

Sinan, hemen ertesi gün bahçe duvarının geri kalan kısımlarını yeniden yapmaya başladı. Çok kısa sürede duvar tamamen yenilendi. Artık kendine daha çok güveniyordu. İstediğini öğrenmiş denemiş ve başarılı olmuştu.

Sinan'ların evi köyün girişindeydi. Köye gelen herkes bahçe duvarlarına hayran kalıyordu. Yeni bahçe duvarı önünden geçen herkesin ilgisini çekiyordu. Sinan, yoldan geçenlerin duvar hakkındaki övgü dolu sözlerini duydukça gururlanıyor, öğrenmenin, çalışmanın ve kendine güven duymanın önemini daha iyi anlıyordu.

EK – 19 – KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN

Çevre köylerde oturan insanlar da Sinan'ın iyi bir duvar ustası olma yolunda ilerlediğini duymuşlardı. Artık köyün inşaat ustası onu yanında çalıştırıyor, bir çok inşaatta beraber iş yapıyorlardı. Sinan çok başarılıydı. Çünkü usanmadan çalışıyor, emek harcıyor ve en önemlisi kendine güveniyordu. Yaptığı tüm işleri severek, zevkle yapıyordu. Zaten öyle değil midir, severek yapılan her iş, daha güzel, daha başarılı olmaz mı?

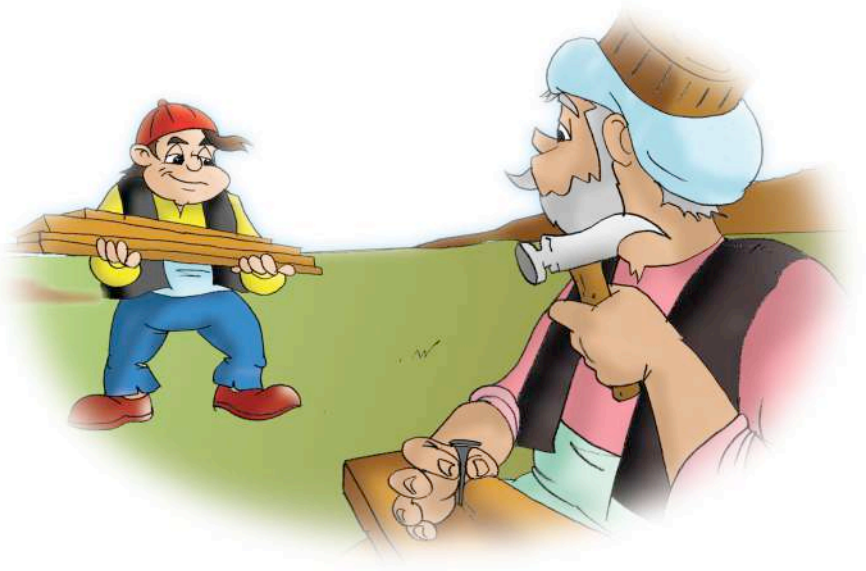

15

EK – 20 – KENDİNE GÜVEN VE MİMAR SİNAN

Yaptığı işlerden sonra Sinan daha da çok heveslenmişti. Artık amacı yalnızca bahçe duvarı ya da çıraklık yapmak değildi. Büyük evler, hanlar, köprüler yapmak istiyordu. Gündüzleri babasına ustasına yardım ediyor akşamları odasında, ev ve köprü resimlerini mürekkebe batırdığı kuş tüyüyle çiziyordu. Bu sırada kitaplar okuyor, eski yapılarla ilgili bilgiler topluyordu. Odasının duvarlarını çizdiği yapı resimleriyle süslüyordu. Her gün resimlerine bir tane daha ekliyordu. Artık odasının duvarlarında resim asacak yer kalmamıştı. Yalnızca resim çizmek ona yetmiyordu. O çizdiği bu evleri, köprüleri yapmak da istiyordu.

Bir gün çizmekten yorulduğu bir anda bir ses duydu:

– Tembellik yapmak yok. Ne kadar çizersen elin o kadar alışır. Daha güzelini yaparsın.

Sinan şaşırmıştı. Odada ondan başkası yoktu. Ses nereden geliyordu? Birden kuş tüyünün konuştuğunu anladı. Bir tüy nasıl konuşurdu ki? Sinan kendi kendine güldü. İçinden konuşan tabii ki kendisiydi. Tüyü en iyi arkadaşının yerine koymuş, onu konuşturmuş, onunla dertleşmişti. Bu Sinan'ın çok hoşuna gitti. Bundan sonra kalem yaptığı kuş tüyüyle konuşacaktı. Ona yanıtı hazırdı:

– Tembellik bana hiç yakışır mı? Çalışmaya devam ediyorum.

– Aferin Sinan. Çalış, bilgin ve kendine güvenin artsın. Düşlerini gerçekleştir, dedi tüy.

EK – 21 – ÖĞRENME VE MARİE CURİE

Öğrenme ve Marie Curie

Öykü
Özge Selçuk, Reyhan Bask

Resimler
Seda Yazıcı

Etik Öykü Kitapları Dizisi, bir proje kapsamında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığının ortak çalışmaları ile hazırlanmıştır. Proje ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi (UEAM) tarafından UEAM Başkanı Prof. Dr. Canan Özgen tarafından yürütülmüştür.

Etik Değer Kitapları Dizisi
Sevgi ve Yunus Emre
Dürüstlük ve Konfüçyüs
Öğrenme ve Marie Curie
Meraklılık ve Evliya Çelebi
Yaratıcılık ve Hezarfen Ahmet Çelebi
Kendine Güven ve Mimar Sinan

ISBN 975-8602-35-0

Öğrenme ve Marie Curie

Öykü
Özge Selçuk, Reyhan Bask

Resimler
Seda Yazıcı

6-9
yaş

EK – 22 – ÖĞRENME VE MARİE CURİE

Mücadeleler sonunda Marya liseye kabul edilmiş. Ancak, yoksul bir ailenin çocuğu olduğu için çalışmak zorundaymış. Marya babasına yük olmamak için çok çalışıyor, hem ders veriyor, hem de derslerine çalışıyormuş. Marya'nın okulun ilk günlerinde açlıktan bayılması, öğretmenlerini ve babasını çok üzmüş. Ama, Marya'nın içindeki istek öyle büyükmüş ki, ne olursa olsun çalışmaya ve her gün yeni bir şeyler öğrenmeye devam ediyormuş. Sonunda liseyi de birincilikle bitirmiş. Onun bu başarısı diğer kız çocuklarına ve anne babalara örnek olmuş. Bunu duyan bütün kasabalılar da kız çocuklarını liseye göndermeye başlamışlar.

25

EK – 23 – ÖĞRENME VE MARİE CURİE

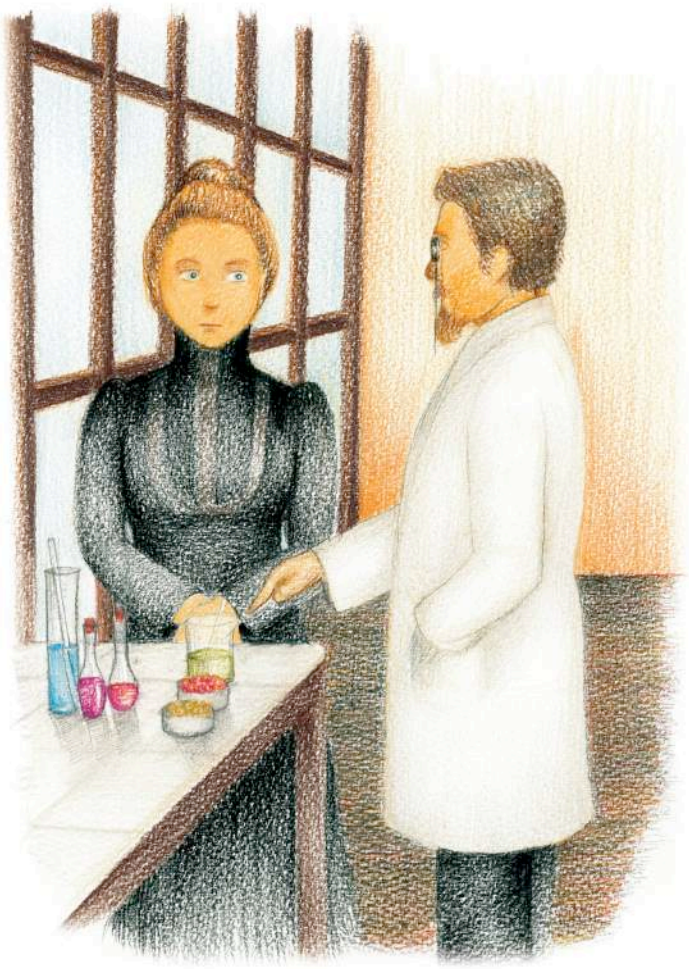

Şimdi Marya'nın en büyük isteği; dünyaca ünlü bilim insanlarından ders almak ve daha da çok şey öğrenemekmiş. Babası Marya'ya burs bulabilmek için bir çok yere başvurmuş. Sonunda, Marya okulunda çok başarılı olduğu için, devleti ona para yardımı yaparak, onu Paris'te okutmaya karar vermiş. Marya Paris'e gitmiş. Orada bir çok bilim insanıyla tanışmış, onlardan ders almaya başlamış. Burs olarak aldığı para ona yetmediği için, para kazanmak için yine ders veriyor, çoğu zaman da aç kalıyormuş. Ama Marya'nın içindeki öğrenme isteği ona hep güç veriyormuş.

26

EK – 24 – ÖĞRENME VE MARİE CURİE

Sıkıntılı anlarında yanından hiç ayırmadığı "Uranyum"la konuşuyor, ona sıkıntılarını anlatıp, planlarından, deneylerinden ilk önce onu haberdar ediyormuş.

– Sevgili Uranyum, ben yeni şeyler bulmak, yeni şeyler öğrenmek için buradayım. İçim öğrenme arzusuyla dolu. Dünya gizemlerle dolu. Ne kadar okusam, ne kadar araştırsam, hala o kadar çok şey var ki öğrenilecek.

EK – 25 – ÖĞRENME VE MARİE CURİE

Marya hergün yeni şeyler öğreniyor, laboratuvarda araştırmalar yapıyormuş. Marya çalıştığı laboratuvarda onun gibi araştırmacı olan Pierre Curie ile tanışmış. Pierre Curie de devamlı çalışıyor, deneyler yapıyor, hiç yorulmuyormuş. Birbirlerini ve öğrenmeyi seven bu iki çalışkan insan, sonunda evlenerek, birlikte çalışmaya başlamışlar. Artık ona herkes Fransızca Marya'nın karşılığı olarak Marie diyormuş.